

Bizim Ailə

№:13- May- İyun- 2010- Qadın Ailə Jurnalı

Dünyanın ən xeyirli varlığı ƏMƏLİSALEH XANIM

XOŞBƏXT BİR AİLƏYƏ DÖRD MƏKTUB

İDEAL GƏLİN VƏ QAYINANA

GƏL, EY RƏSUL

CƏMİYYƏTİMİZDƏ
GƏLİN -
QAYINANA
MÜNASİBƏTLƏRİ

BİZİM AİLƏ

Qadın- Ailə jurnalı

Dövlət Reyestr № 20929

Təsisçi:

İpəkyolu MMC

Redaktor:

Samirə Mahmudova

Məsul katib:

Mədinə Əliyeva

Redaktor müavinləri:

Qətibə Vaqifqızı

Mətanət Kərimova

Redaksiya heyəti:

Dr.Mehri Məmmədova

Dr.Qiyamət Məhərrəmli

Dr.Sevinc Aslanova

Dr.Mehriban Qasımova

Dr.Samirə Həsənova

Zeynəb Nuri

Meryem Demir

Vüsalə Quliyeva

Rəna Mirzəliyeva

Aygün Məmmədzadə

Mətanət Kərimova

Abunə və reklam işləri:

Aynur Məmmədova

Dizayn: Bizim ailə

Ünvan: Bakı şəhəri, Cəfərov

Qardaşları küçəsi. 16

Tel: (+994 050) 369 65 23

(+994 12) 502 07 55

Web:

www.bizimaile.az

e-mail:

bizimaile@bizimaile.az

bizimailedergisi@yahoo.com

Əziz oxucu!

Jurnalımızın bu sayında əsas mövzunu **“qayınanalar və gəlinlərə”** ayırdıq. Bu mövzu son dərəcə həssas bir mövzudur. Son zamanlarda baş verən ən aktual problemlərdən biri gəlin – qayınana münasibətlərinin düzgün formalaşmamasıdır. Bəs bu problem nədən yaranır? Bu problem bir çox səbəbdən yarana bilər. Məsələn: Ananın öz oğlunu gəlininə qısqanması, gəlinin arzu olunmaz olması və ya əri özünü küldürmək istəyib anadan uzaqlaşdırmaq istəməsi və s.

Bəs bu problemləri necə həll etmək olar? Keçmişdən günümüzdə qədər bu problem davam etməkdədir. Münasibətlərin problemli səviyyəyə qalxması hər iki tərəfdən qaynaqlana bilər. Bu məsələ bəzən ailələrin dağılmasına da səbəb olur. Çox zaman bu məsələni həll etmək üçün günahkarın kim olduğu araşdırılır. Amma bu heç də məqsəduyğun bir fikir deyildir. Əsas məsələ bu problemi aradan qaldırmaqdır. Ona görə də əziz qayınanalarımız və gəlinlərimiz bu probleminizi həll etmək istəyirsinizsə bu sayımızı diqqətli oxuyun.

Bundan əlavə bu sayımızda möhtərəm **Osman Nuri Topbaşın “Dünyanın ən xeyirli varlığı salehə xanım”, Vüsalə Quliyevanın “Uşaqların işə cəlb olunması”, Qətibə Vaqif qızının “Şamaxı Cümə Məscidi”, AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu i.e.d. Nailə Süleymanovanın “İslamda qeybət”, Solmaz Özkulun “Gəl, Ey Rəsul!”** yazılarını sizlərə təqdim edirik. Bundan başqa hər zamankı kimi xanımlara faydalı məsləhətlər, ləzzət dünyası, uşaq dünyamız inanırıq ki, sizləri razı salar.

İyul ayında görüşmək ümidi ilə sizlərdən ayrılıraq. Sizlərə gözəl tətillər və istirahətlər arzu edirik.

İÇİNDƏKİLƏR

**GƏLİN MƏNİM SÜPÜRGƏMDİR
HARDA QOYDUM, ORDA
DURMALIDIR**

3

İDEAL GƏLİN VƏ QAYINANA

6

**DÜNYANIN ƏN XEYİRLİ
VARLIĞI ƏMƏLİSALEH XANIM**

22

ŞAMAXI CÜMƏ MƏSCİDİ

30

GƏLİN MƏNİM SÜPÜRGƏMDİR, HARDA QOYDUM,
ORDA DURMALIDIR
Samirə MAHMUDOVA.....3

İDEAL GƏLİN VƏ QAYINANA
Mədinə ƏLİYEVƏ.....6

RƏHMƏT QANADLARINI GƏR
Meryem DEMİR.....8

UŞAQLARIN İŞƏ CƏLB OLUNMASI
Vüsala QULİYEVƏ.....10

İSLAMDA QEYBƏT
Dr. Nailə SÜLEYMANLII.....12

UŞAĞIN İNADKARLIQ DÖVRÜ
Ceyhunə QASIMOVA.....14

OXUMAQ, EŞİTMƏK VƏ GÖRMƏK
Mətanət KƏRİMOVA.....16

AXISQANIN ATƏŞİ
Hatice ŞAHİN.....18

ÜMMÜ HƏBİBƏ (R.A.)
Aynur QULİYEVƏ.....20

DÜNYANIN ƏN XEYİRLİ VARLIĞI ƏMƏLİSALEH
XANIM
Osman Nuri TOPBAŞ22

VƏFALI PEYĞƏMBƏRİM (S.Ə.S)
Şəfika Kaya MERİC.....26

ANA OLMAQ
Yeganə AĞDAMLI.....29

ŞAMAXI CÜMƏ MƏSCİDİ
Qətibə VAŞİFQIZI.....30

GƏL, EY RƏSUL
Solmaz ÖZKUL.....32

FATİMƏNİN DASTANI
Asim HƏMİDOV.....34

XOŞBƏXT BİR AİLƏYƏ DÖRD
MƏKTUB.....36

LƏZZƏT DÜNYASI
Müeysser TAŞLIYAR.....38

MƏTBƏX MƏDƏNİYYƏTİ
Məryəm XƏLİLOVA.....40

ÜÇ BALIQ
Hicran NOVRUZOVA.....42

XƏBƏRLƏR.....44

GƏLİN MƏNİM SÜPÜRGƏMDİR, HARDA QOYDUM, ORDA DURMALIDIR

“Gəlinlə qayınananın davası qiymətdə də davam edər” ifadəsi bu məsələnin zamanənin ən problemli və aktual mövzularından biri halına gəldiyini göstərməkdədir..

Gəlin-qayınana məsələsi ən vacib və həll edilə bilməyən mövzularındandır. Hər zaman hər yerdə dəfələrlə danışıldığı, müzakirə edildiyi halda, heç cür çözülməyən məsələlərdəndir. Ailə dediyimiz zaman orada ər, arvad və uşaq-

lardan ibarət olduğu bəhs edilir. Qayınana, qayınata, qayın və baldız ailənin qohumluq yönündən ikinci dərəcəli üzvləri siyahısına girir. Buna baxmayaraq, ər-arvad arasında mübahisəli situasiyalar olduğu qədər, hətta bəzən ondan daha çox gəlin-qayınana arasında da belə hallar çox yaşanır. Xüsusilə bizim yaşadığımız ölkədə qayınana-gəlin münasibətlərinin problem halına çevrilməsi, onların birlikdə yaşamalarından qaynaqlanır. Başqa ölkələrin, xalqların adətlərinə nəzər yetirildiyi zaman əksəriyyəti birlikdə yaşamadıqlarına görə elə də ciddi problem olmur.

Gəlin-qayınana münasibətlərinin pozulması nəticəsində arada qalan ər və uşaqlar olur. Onların sağlq və psixoloji yöndən təsirlənməsinə nə ana, nə də nənələr əhəmiyyət verir. Onların fikir və düşüncəsində birisinə görə azad olaraq öz həyatını yaşama haqqı, o birisinə görə evdə böyüyün qoyduğu qanundan kənara çıxılmaması prinsip olaraq qəbul edilir. Burada, əlbəttə ki, bir tərəfi haqsız görmək yanlış olardı. Ancaq zamanın sürətlə axdığı və həyat şərtlərinin ona görə dəyişdiyini nəzərə alsaq yeni-yeni fikirlər bir ailənin dağılmasına deyil, əksinə daha şüurlu və sağlam təməlinin qurulmasına səbəb ola bilər.

Əslində sağlam bir ailə təməlini yaradarkən bəzi cəhətlərə diqqət edilsə, münasibətlərin belə tərs mövqe almasının önü alınmış olar. Yəni hər bir ana oğlunu evləndirərkən ailəyə bir qızının gələcəyi düşüncəsini güdməli, bir qız da gəlin olarkən daima doğru yolu ona təlqin edən bir anasının da olacağını düşünməlidir. İnsanlıq halı olaraq hər bir insanın kaprizləri və istəkləri onların arasında mübahisənin artmasına səbəb olmamalıdır. Onlar bir-birinin davranış və xasiyyətlərini olduğu kimi təbii qəbul etməlidirlər.

Analar qızlarını evləndirərkən onlara gözəl nəsihətlər verməli, hər zaman yaşanan məsələlərə görə ailələrini dağıtmamaları haqqında ağıllı məsləhətləri ilə yuvanın müqəddəs ocaq olduğu fikrini aşılmalıdırlar.

“Bir ananın övladına ən gözəl mirası ədəbdir” - deyər Peyğəmbərimiz (s.ə.-s) buyurmuşdur. Ona görə bir atanın oğul və qızlarına verdiyi diplom birinci növbədə ailə diplomu olmalıdır. Hər hansı bir yeri oxuyub sənət sahibi olmaq və diplom almaq hər zaman olar, amma hər vaxt ədəb sahibi yetişdirmək mümkün deyil. Çünki, **“ağac yaş ikən əyilir”**.

Burada gəlin-qayınana məsələlərindəki mühüm nöqtələrdən biri də qayınanaların gəlinləri yad və özge qızı olaraq görmələri və yaxud oğlunu tədricən əlindən alar düşüncəsi ilə onlara qəlbdən yanaşmamalarıdır. Ancaq analar onu unudurlar ki, onlar ailədə ata-ana haqqı gözləyən, Allaha inamı sağlam olan bir övlad böyüdürlərsə narahat olunacaq bir şey olmamalıdır. O oğul nə onların, nə də ailəsinin haqqının tapdanmasına razı olar. Birini o biri ilə qarşı-qarşıya qoymaz. Çünki hərəsinin Allah dərgahında ayrı hüququ və haqqı vardır. Oğul isə həm ata-anasının, həm də xanımının haqqını verməli, anamdır deyib arvadını, xanımdır deyib anasını incitməməlidir. Çünki Uca Allah hər kəsin haqqını ayrı-ayrı bəyan etmişdir.

Nəticə olaraq qayınanalar gəlinlərinə qarşı anlayış göstərməli, elədiyi səhləri ötüb keçməli, onları bu şəkildə tərbiyə etməli, gəlinlər də qayınanaların sözlərinə səbr göstərərək, onlara hörmət etməlidirlər.

Unutmayaq ki, hər şəxsiyyət özünə qiymət, sevgi, incə anlayış və dəyər istər, əmr deyil.

Analar qızlarını evləndirərkən onlara gözəl nəsihətlər verməli, hər zaman yaşanan məsələlərə görə ailələrini dağıtmamaları haqqında ağıllı məsləhətləri ilə yuvanın müqəddəs ocaq olduğu fikrini aşılmalıdırlar.

İDEAL GƏLİN VƏ QAYINANA

Fəzilət sahibi qayınana, gəlini əsla danlamaz, onu hər fürsətdə tərifləyər, ona bir ana şəfqəti ilə davranar. Gəlin də bir gün özünün qayınana olacağını bilər, necə davranılmasını istəyirsə, elə davranar.

Evlilik hər cəmiyyət və hər bir mədəniyyətdə olan müqəddəs bir bərabərlikdir. İnsanlar evlənərək yeni həyat tərzini, yeni qohumları əldə edir. Bu yeni qohumluqlar da yenə mədəniyyətlərə görə dəyişməkdədir. Bizim milli mədəniyyətimizə görə yoldaşın anası və atası öz anası və atası mövqeyində olmalıdır. Qayınanaya “**ana**”, qayınataya da “**ata**” deyərək xitab edilməlidir.

Mədəniyyətimizdə belə olduğu kimi, dinimizdə də bu şəkildədir. Yəni evləndiyimizdə yoldaşımızın ana və atası bizim ana-atamız sayılmalıdır. Qurani-Kərimin valideynlər haqqında buyurduğu ayələr onlara da aiddir. Allah təala belə buyurur: “**Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və valideynlərinə yaxşılıq etməyi (onlara yaxşı baxıb gözəl davranmağı) buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında (yaşayıb) qocalıqdan ən düşkün çağına yetərsə, onlara: “Uf belə demə, üstlərinə qışqıraraq acı söz söyləmə. Onlarla xoş danış. (İsra, 23)**

Qurani-Kərimin bu əmr və qadağalarıyla hər birimiz ana-atamıza hörmətlə davranmağa məcbur və mükəlləf. Əgər insanın yoldaşı da eyni sevgi və hörməti göstərsə çox yaxşı olar. Göstərməzsə də ana-atasından imtina etməsini də istəyə bilməz. Bu

halda sözdə fədakarlıq gözləyə bilməz. Bu fədakarlıq olmaz, Allaha üsyan olar. Qurani-Kərim ana-ataya itaət etməyi açıq bir şəkildə əmr etmişdir.

Xülasə, yoldaşlar bir-birilərinin ana-atalarını öz ana-ataları kimi qəbul etmək, onlara hörmət göstərmək, xidmət etmək məcburiyyətindədirlər. Lakin çox əfsuslar olsun ki, cəmiyyətimizdə gəlin və qayınana münasibətləri çox vaxt qəzəb yaradan və ayrılıqlara səbəb olan münasibətlər olaraq müşahidə edilməkdədir. Daha yaxşı və ideal gəlin-qayınana olmaq üçün nələr lazımdır? Bu sualın cavablarını tapıb, ona görə davranmalıyıq.

Bunu heç bir zaman unutmamaq lazımdır ki, fərdi, ailəvi və ictimai bütün problemlərimizin ən böyük səbəbi İslamı yaxşı bilmədiyimizdən irəli gəlir. İslamın hər anımız üçün hökmləri var. Əgər münasibətlərimizdə bu hökm və tövsiyələri bilib tətbiq etsək xoşbəxt bir ailəyə sahib olarıq. Bünövrəsi İslamla yoğrulmuş evliliklərin bədbəxt olması qeyri-mümkündür. Bu vəziyyətdə hər iki tərəfə düşən əhəmiyyətli vəzifə və məsuliyyət vardır. Çünki xoşbəxt ailə ana-ata və uşaqdan meydana gəlmir. Yoldaşının ailəsi ilə arası açıq olan bir

ailə fərdinin yuvasına çox xoşbəxt bir ailə demək doğru deyil. Ona görə də həm qayınana, həm də gəlin məsuliyyətlərinin fərqlində olmalıdırlar.

Əlaqələrdə yaşanan bu kədərli tablo; özündən razı qalma, yaxşı təhsil alma, mühakiməli davranma və öz rahatlığına çox əhəmiyyət verməyindən irəli gəlməkdədir. Bu kimi pis sifətlərin gəlin və yaxud qayınanada olması evliliklərdə narahatlıq və problem yaradır. Amma İslama görə evlənmənin ən böyük hədəflərindən biri yoldaşların psixoloji olaraq rahatlığa qovuşmaları və dinclik tapmalarıdır.

Bu səbəbdən, əvvəlcə, gəlinlər qayınanalarını öz anaları kimi görməli və qayınanalar da gəlinlərini öz qızları kimi qəbul etməli, edəcəkləri hər şeyi bu çərçivədə qiymətləndirməlidirlər. İslami tərbiyə ilə yetişən, xoş görüşlü və fəzilətli gəlin-qayınana əlaqəsi belədir:

Qayınana bütün sevgisini göstərməli, fədakar olmalı, çox şeyi görməməzlikdən gələrək, anlayışlı davranmalıdır. Gəlin də: *"Ailə fərdlərinə etdiyən hər yaxşılıq onlara sədəqədir"* hədisi işığında qayınanalarına sevgi və hörmətdə qüsurlanmamalıdır.

Qayınana gəlinin ata evindən gələ-

Xoşbəxt ailə ana-ata və uşaqdan meydana gəlmir. Yoldaşının ailəsi ilə arası açıq olan bir ailə fərdinin yuvasına çox xoşbəxt bir ailə demək doğru deyil. Ona görə də həm qayınana, həm də gəlin məsuliyyətlərinin fərqlində olmalıdırlar.

rək, artıq o ailənin bir fərdi olduğu şüurunda olmalıdır. Ona Allahın bir əmanəti olaraq baxmalı, öz qızının və yaxud bir ailə fərdinin qüsurlarını örtər kimi gəlininin də qüsurlarını örtməlidir. Möminə bir gəlin də qayınanasını anası yerinə qoymalıdır. Onu anası kimi sevər, davranar və elə rəftar edər.

Qayınana gəlinə əmr verərək danışmaz, çünki əmr vermənin dinimizdə nə qədər pis bir sifət olduğu bilər, daim onunla övladı kimi gülərlü və xahiş ilə danışar. Gəlin də öz məsuliyyətlərini başa düşməlidir, vəzifəsini dilə gəlmədən yerinə yetirər.

Qayınana gəlinini oğluyla onun arasına girən biri olaraq görməz, çünki o, hər ikisinin də yerinin və sevgisinin fərqli olduğunu bilər. Onu yad bir insan kimi görməz, əksinə çox sevər, çünki oğluna xoşbəxtlik verəndir. Gəlin tez-tez qayınanasını ziyarət edər, bayramlarda əsla tək buraxmaz, davamlı onun könlünü xoş edər.

Qayınana tez-tez iynələyici, təhqir-

edici sözlər sərf etməkdən uzaqlaşar. Gəlin isə, ən qızgın anında belə qayınanası ilə münaqişədən qaçar, ona qarşı tərbiyəli və ədəbli davranar.

Qayınana, oğlu ilə gəlininin arasına əsla girməz, problemlərinə qarışmaz və onları sərbəst buraxar, qərarlarına müdaxilə etməz. Fəzilət sahibi gəlin də, öz anası və ya ailəsinin xüsusi məsələlərini kimsəyə söyləmədiyi kimi, qayınanası ilə yaşadıklarını, ona aid sirləri kimsəyə söyləməz.

Ən əhəmiyyətli qayınana gəlininin ailəsi ilə görüşməsindən narahat olmaz, bu narahatlığını eyham ilə də olsa bildirməz. Gəlin də hər hansı bir mövzuda inad etməz, anlayışlı olar, bir şeyi çox ağartmaz. Mövzunu uzaqcaq sözlərdən qaçar və çox zaman da susmağı bacarar.

Fəzilət sahibi qayınana, gəlini əsla danlamaz, onu hər fürsətdə tərifləyər, ona bir ana şəfqəti ilə davranar. Gəlin də bir gün özünün qayınana olacağını bilər, necə davranılmasını istəyirsə, elə davranar.

Hər kəsə xoşbəxt ailə arzusu ilə...

RƏHMƏT QANAD- LARINI GƏR

Əbu Hüreyrə (r.a) nəql edir: Aləmlərin sərvəri “burnu sürtülsün, burnu sürtülsün, burnu sürtülsün!” buyudu. Səhabələr maraqla sordular: “Kimin, ya Rəsulallah?” Söz sultanı içində müjdə ilə birlikdə xəbərdarlığın da olduğu bu cavabı verdi: “Ata-anası, yaxud da bunlardan biri yanında yaşlandığı halda cənnətə girə bilməyən kəsin.” (Müslim, Birr, 45)

Bəli. Həm dünya, həm də axirət həyatımız adına misilsiz bir xəzinədən xəbər verir Həzrət Peyğəmbər. Rəbbimizin əmanətləri nəzəriylə baxa biləcəyimiz ata-analarımız lazımi hörməti göstərdiyimiz zaman rəhmət qapılarının ardına qədər açılmasına səbəb olacaq insanlardır.

Onlar Rəbbimizin nəzərində o qədər əhəmiyyətliyərlər ki, onlara “of” belə demək xoş qarşılanmamış, hətta qadağan edilmişdir. Bizim yetişməyimiz üçün göstərdikləri səylərdir onları bu qədər qiymətli qılan. Onlara verilən bu müqəddəs dəyər bərəkətin cəlbinin və müsibətlərin dəf olunmasının ən böyük səbəbidir əslində.

Bir müsəlman qadının ərinə yaxşı rəftar etməsinin başqa bir yönü də onun ata-anasına qarşı yaxşı davranması, onlara hörməti əldən qoymamasıdır. Ulularımız ərin atasına “qayınana” demişlər, yəni “qaim ana – daim ana”, atasına da “qayınata”, yəni “qaim

ata – daim ata”. Bu, insanın evləndikdən sonra daimi ata-anasını ifadə edir. Qadın qayınanasına köməkçi olaraq ərinə ikram və yaxşılıq etmiş olar. Beləliklə əri də bunu göz önündə tutaraq xanımına və onun anasına qarşı yaxşı rəftar edir. Qadın bu hərəkətiylə əslində özünə yaxşılıq etmiş olur. Çünki Allah-Təala “Yaxşılığın qarşılığı yaxşılıqdan başqa nədir?” (Rəhman, 60) buyurur. Peyğəmbərimiz də “İnsanların xeyirlisi insanlar üçün xeyirli olandır” buyurmuşdur.

Həzrət Peyğəmbərin ümmətinə öyrətdiyi mərhəmət sadəcə yaxınlarını deyil, bütün insanlığı qucaqlamaqdadır. Bir hədisi-şərifdə belə ifadə edilmişdir:

“İnsanlara mərhəmət etməyəne Allah mərhəmət etmər.” (Müslim) “Mərhəmət edənlərə Allah da mərhəmət edir. Siz yer üzündəkilərə mərhəmət edin ki, göydəkilər də sizə mərhəmət etsin.” (Tirmizi)

Mərhəmət bəzi insanların düşündüyü kimi sadəcə bir acıma duyğusu deyildir. Sevgiylə inkişaf edən, yardım və fədakarlıqla böyüyən dərin bir hissdır. Bir qəlbə mərhəmət hissi yoxdursa, o qəlb xəstədir. Zəmanəmizdə bəzi insanlar “qadın kişinin paltarını yumaq məcburiyyətində deyil, uşağını əmizdirmək məcburiyyətində deyil” deyərək ailə həyatının yaşanmaz hala gəlməsinə səbəb olurlar. Hər nə qədər məcbur deyilsə də, işin bir də dini, insani tərəfi,

mərhəmət yönü var. İşləyən bir qadın alacağı məbləğ qarşılığında tanımadığı insanlara ən az gündə 8 saat xidmət etdiyi halda ərinə, uşağına, ərinin ata-anasına nə üçün itaət etməsin. Bu qəribə düşüncələr və bu kimi səhvlər bir çox ailələrin dağılmasına və bədbəxtliyə səbəb olur. Ailələr hər şeydən çox məhəbbətə möhtacdırlar. Ailələrin dünya və axirət səadəti üçün əvvəlcə Allah və Rəsuluna itaət etməsi, bir-birlərinə məşru (şəriətə uyğun) zəminlərdə itaət etməlidirlər. Günahlarda heç kimə itaət gərəyi yoxdur. Həmçinin hər kəsin bir-birinə qarşı məsuliyyətlərini yerinə yetirmələri ailənin xoşbəxtliyini təmin edir. Əks halda ailə həyatı yaşanmaz hala gəlir. Eyni zamanda onu da unutmamaq lazımdır ki, həyat sadəcə bu dünya ilə məhdud deyil, bir də əsl həyat olan axirət həyatı vardır. Elə bir ailə atmosferi yaratmalıyıq ki, haramlardan uzaq, Quran və Sünnə iqlimində cənnət həyatı yaşayan səlim ağıl sahibi insanların həyatı olsun. Allah gözəl davrananları sevir.

İlk növbədə bunu qeyd etməyimin səbəbi “Quran və Sünnədə qayınana və qayınataya qarşı vəzifələrlə bağlı dəqiq bir bəyan yoxdur” şəklində etirazların qarşısını almaqdır. Xeyr. Quran və Sünnədə qayınata və qayınananı birbaşa və ya dolaylı şəkildə ələ alan bəyanlar vardır. Yuxarıda söylədiyimiz qohum qrupları buna bir nümunə olduğu kimi Quranda (ən-Nisa, 23) evlənməyin haram olduğu insanlar sinfində açıq şəkildə qayınanaların zikr edilməsi də ayrı bir xüsustur.

Gəlin ərinin ata-anasıyla eyni yerdə qalmağa, onlara baxmağa (hüquqi cəhətdən) məcbur deyil. Lakin dini və əxlaqi dəyərlər nöqtəyi-nəzərindən bu tövsiyə edilir. Ərinin imkanı varsa ayrı ev, yoxdursa ayrı bir otaq istəyib ayrı qala bilər. Qulluq etməyə məcbur edilə bilməz. Ancaq ərinin xoşbəxtlik və səadəti xanımın da səadəti olacağı üçün nəcib bir xanım mümkün mərtəbə ərinin ata-anasına xidmətdə qüsurlu etməməyə çalışmalıdır. Beləliklə ailənin sə-

Beləliklə ailənin səadətinə təmin etmək xüsusunda onun da bir rolu olar. Çünki heç bir övlad ata-anasına məhəl vermədən yaşamaz, imkan olduqca onlara qulluğa can atar. Onların sevincinə də, kədərinə də şərik olar.

adətinə təmin etmək xüsusunda onun da bir rolu olar. Çünki heç bir övlad ata-anasına məhəl vermədən yaşamaz, imkan olduqca onlara qulluğa can atar. Onların sevincinə də, kədərinə də şərik olar.

Qadının hüquqi haqqından istifadə edərək qayınatasına və qayınanasına xidmətdən uzaq qalması ərinin bədbəxtliyinə səbəb olar və aralarındakı sevgi azalar. Əlbəttə ki, heç bir xanım bundan xoşbəxt olmaz. Həmçinin unutmamaq lazımdır ki, bugünün gəlinləri sabahın qayınanalarıdır. Bu gün qayınanalarına laqeyd yanaşarlarsa bilməlidirlər ki, sabah eyni aqibətə düşər olacaqlar.

Elə isə hüquqi cəhətdən olmasa da, dini əxlaq gərəyi bu xidmət işlərini gəlinlər gözdən keçirməli, bir gün özlərinin də eyni şəkildə xidmətə möhtac hala gələcəklərini unutmamalıdırlar. Həmçinin bu kimi yaxşılıqlar qarşılıqlıdır. Bu gün o ərinin ata-anasına xidmət edir, sabah da əri onun ata-anasına xidmət edir. Kimin kimə, nə zaman möhtac olacağı heç vaxt bəlli olmaz. Əsl sədaqət və vəfa da belə günlərdə bilinir. Üstəlik bu xidmətlər yad birinə deyil, ata-ana mərtəbəsinə qaim olan qayınana ilə qayınataya edilir. Bunlar doğma ata-ana olmasa da ata-ana yerinə keçənlərdir.

Bizim borcumuz isə insani bir vəzifə olaraq əxlaqımızın tələb etdiyi ölçüdə ata-anamıza və həyat yoldaşı olaraq seçdiyimiz ər-lərimizin ata-analarına da məhəbbət duy-maqdır.

UŞAQLARIN İŞƏ CƏLB OLUNMASI

Mövcud vəziyyəti nəzərə alaraq həqiqətən dünyanın aktual bir məsələsi olan uşaqların kiçik yaşda *“əməyindən istifadə etmək nə dərəcədə doğrudur və ya onlara buyuruğun hansı şərtlər altında olması daha uyğundur”*, - deyə bu mövzuya toxunmağı çox vacib bildik.

“Uşaqların işə cəlb olunması, pul qazanması məcburi ola bilərmi?” – suallarına aydınlıq gətirməyə çalışaq.

Əlbəttə, uşağı bacarıqlı olmağa alışdırmaq ilk uşaqılıq çağlarından vacib sayılmışdır.

Qabiliyyətli, potensiallı uşaqların ehtiyac olduğu müddətdə bacardığı işə buyurulması onların digər məş-

ğuliyətinə mane olmaz. Lakin uşağın bilik əldə etməsinə, əxlaq və tərbiyəsinə, təhlükəsizliyinə mənfi təsir göstərəcək məkanlarda xidmətindən faydalanmaq istismar adlanır. Çünki hər bir kəs nəzarəti altında olanların ilk növbədə tərbiyəsinin yaxşı olmasından məsuliyyət daşıyırlar. Bir iş uşağın əmək təhlükəsizliyinə təminat vermirsə, bu işdən uzaqlaşdırılması daha düzgündür. Valideynin istəyi ilə işə cəlb olunması yalnız valideynin icazəsi ilə olmalıdır. Yenə Hz.Peyğəmbər (s.ə.s.)in uşaqılıq həyatına müraciət edək. Səkkiz yaşına kimi babasının yanında qalan, bir neçə dəvəsini itirən çobanın köməyinə gedən Məhəmməd (s.ə.s.) evə gecikdiyinə görə babası narahat olur, təlaşlanır və gecə vaxtı tək başına dağlara çıxır və həyəcan içində Allaha yalvarır. Kəbəni tavaf edir və dua edir ki, *“Ya Rəbbi! Mənə kiçik Məhəmmədimi geri ver! Beləcə, mənə nemətlərinə qərq elə...”* Və Rəbbindən Məhəmmədi ona geri verməsini və onu nemətlərinə qərq etməsini niyaz edir. Məhəmməd (s.ə.s.) geri qayıtdıqdan sonra Əbdül Müttəlib əsla uşağı bir daha belə işlər üçün göndərməməyə əhd edir”. (Hamidullah Məhəmməd, *“İslam Peyğəmbəri”*, s.44). Övlada iş buyurmaqla bərabər, valideynin onu uğurlaması, ona duası çox əhəmiyyətlidir. Yalnız valideynin nəzarətində və ya yaxın qohumlarının və ya öz yaşadığı məkanda tanış olduğu ərazilərdə kiçik yaşlı uşaqların kömək etmək niy-

yətilə öhdəsindən gələ biləcəyi işləri görmək qorxulu olmaz. Təhlükəsiz, əmin bir yer, əxlaqi bir çərçivə və göz özü şərtidir. Uzaq yerlərə tək başına deyil, valideynin yanında getməsi daha doğrudur. Rəvayətdəki hadisələr Məhəmməd (s.ə.s) səkkiz yaşına çatana qədər davam etmişdir. Çünki, səkkiz yaşında o, artıq babası tərəfindən daha yaxşı himayə olunmaq üçün əmisi Əbu Talibə vəd olunur. Demək, səkkiz yaşına çatana qədər, yəni yeddi yaşlarında o, dağlarda itən heyvanların tapılmasına öz böyüyünün və qohumlarının izni ilə

edilməz. Əksinə uşağın dünyagörüşünün artmasına, zəhmətə alışmasına bir təkan olar. Oxumaq, təhsil almaq və ya sənət öyrənmək şərti isə ön plandadır.

Bu gün bizim ətrafımızda da uşaq istismarına şərait yaradan, insanların keçimsiz vəziyyətlərindən istifadə edərək kiçik yaşlı uşaqları məcburi əməyə cəlb edən hallar vardır. Cəmiyyətdə olan bəzi mənfi xüsusiyyətlər bu kimi halların baş verməsinə münbit zəmin yaradır. Dövlət tərəfindən yaradılan komitələr, Uşaq təşkilatları bu məsələ ilə bağlı müəyyən addımlar atmışdır.

Uşaqların əməyə cəlb edilməsi, müəyyən işlərdə çalışması qanuni çərçivəyə salınaraq, istismar və məcburi əmək fəaliyyəti məhdudlaşdırılmalıdır. Bu mənada valideynlərə, uşaqlara onların hüquqları öyrədilməli, hansı şəraitdə və hansı şərtlər daxilində əmək fəaliyyəti göstərə biləcəkləri izah olunmalıdır.

kömək edir.

Səkkiz yaşından sonra uşaqlardan öz ailələrinin büdcəsinə, əgər uşağın qazancına ehtiyac varsa, faydalanmaq olar.

Ailəyə kömək etmək niyyəti ilə valideyn uşağın bir işlə məşğul olmasına izin verərsə, bu zaman təcrübə və bacarıq artar və ailəyə xeyri olar. İzin verilsə belə əmin əllərdə olması, əxlaqın qorunması, elm öyrənməsi arxa plana keçməməlidir. Ümumiyyətlə, uşaq yeddi-səkkiz yaşlara qədər bir işə məcbur edilə bilməz. Amma bu yaşlardan sonra ailənin buna ehtiyacı olarsa, təmiz, tanıdıqları, əxlaqi çevrəsi doğrudürüst olan məkanda, xüsusən valideynin nəzarətində büdcəyə bacardığı qədər kömək etməsi istismar hesab

Lakin bu fəaliyyətdə hər bir adi vətəndaş da öz xidmətini əsirgəməməlidir. Uşaqların əməyə cəlb edilməsi, müəyyən işlərdə çalışması qanuni çərçivəyə salınaraq, istismar və məcburi əmək fəaliyyəti məhdudlaşdırılmalıdır. Bu mənada valideynlərə, uşaqlara onların hüquqları öyrədilməli, hansı şəraitdə və hansı şərtlər daxilində əmək fəaliyyəti göstərə biləcəkləri izah olunmalıdır.

Uşaqlarımızı öz balaca dünyalarından qoparıb, onları qaldıra bilmədikləri yüklərlə həyat yollarında addımlamaqlarına imkan verməmək. Çünki sağlam, yaşına uyğun həyat tərzi keçirən uşaqlar həm ailə, həm də vətən üçün xeyirli və güvənli sabah deməkdir.

QEYBƏTİN ZƏRƏRLƏRİ

Cəmiyyət insanların birgə yaşayış və fəaliyyət forması olub, bir tərəfdən ictimai quruluş, digər tərəfdən region, ölkə deməkdir. Onun bir sıra sferaları vardır ki, bu sferalara insanların maddi istehsal, sosial, siyasi və elmi fəaliyyətləri daxildir. Cəmiyyətdə davamlı proses olan tərəqqi, məhz bu fəaliyyətlərin inkişafı, müasirləşməsi və ictimai şüurun yüksək dərəcəyə çatmasına bağlıdır. İslamda istər hüquqi, istərsə də əxlaqi əmrlər cəmiyyətin inkişafı və onu meydana gətirən fərdlərin səadətini təmin etmək üçündür. Lakin cəmiyyəti təhlükə altına salan və onun tərəqqisinə mane olan əməllər vardır. Bunlardan başlıcası zənnimizcə qeybətdir. Qeybət bir kimsənin olmadığı yerdə, arxasından xoşlanmadığı bir şeyi söy-

ləməkdir ki, bu da cəmiyyətdə etibarın sarsılmasına gətirib çıxarır. Qeybət edənlər insanların şərəf və ləyaqətini nüfuzdan salaraq, onlara mənəvi əzab verirlər. Qeybət fərd olaraq insanın həyat hüzzurunu pozduğu kimi, bütöv bir cəmiyyət həyatını da yararsız hala sala bilər.

Dinimizdə, bütün iman edən müsəlmanlara müraciət edən qeybət haram sayılmış və ölü əti yemək qədər ürək bulandırıcı bir iş olduğu bəyan edilir. Qurani-Kərimdə heç bir haram bu qədər qabarıq bir çirkinliklə ifadə edilməmişdir. Qeybətin ağılla və şəriətdə çirkinliyini təsvir edən bu ayə, digər tərəfdən də qeybət edən insanlara verilən qiymətdir. Belə insanlar öncə bir şəxsiyyət kimi öz davranış, əməl, fikir və hisslərinin dərk edilməsi sayılan mənlilik şüurunu itirirlər. Bir ayədə (İsra, 36) isə Allahu-təala insanların bilmədiyi bir şey haqqında, zənn edərək söz söyləməsinin cavabdehliyini xatırladır. Belə ki, ayədə qeybət sahibinin gözünün, qulağının və könlünün dediyi söz barəsində sorğu-sual olunacağı bəyan edilir. İnsan qulağının eşitdiyi, gözünün gördüyünü könlündə mühakimə etsə belə cavabdehlikdən qurtarmır.

İnsan şəxsiyyətini ali dəyər kimi qəbul edən İslam dinində qeybət haqqında bir çox hədislər də vardır. Əbu Hüreyrədən rəvayət edilən hədislərin birində Həzrət Məhəmməd (s.ə.s.) belə buyurmuşdur: *“Qul yaxşıca düşünmədən bir söz söylədiyi halda cəhənnəmin, qərb ilə şərq arasındakı məsafə-*

sindən daha uzaq bir məsafədə yerləşən yerinə düşüb gedər” (İmam Nəvəvi VI, 439)

Bilal İbnil-Hərisdən rəvayət edilən digər bir hədisdə isə: “ ... Bir insan Allahı qəzəbləndirən bir söz söylər (qeybət) və o sözə görə Allahın qəzəbləndiyini düşünməz. Lakin Allah o insana qiyamət gününədək, Özünə qovuşana-can qəzəblənər.” (İmam Nəvəvi, 440)

Hər iki hədisin mətnindən aydın olur ki, qeybət edənlərin həm bu dünyada, həm də axirətdə cəzaları vardır. Bu cəzalar ciddi bir xəbərdarlıqdır. Belə ki, hətta bir sözə görə Allah cəhənnəmi axirətdə, qəzəbini bu dünyada göstərir. İbn Ömərdən rəvayət edilən hədislərindən birində isə Rəsulullah belə buyurmuşdur: “Allahı anmadan çox danışmayın! Allahı zikr edən sözlərdən başqa söylənən sözlər qəlbi qatılaşıdır. Qəlbi qatı olanlar isə, Allahdan ən uzaq kimsələrdir”. (İmam Nəvəvi, 445) Hədisdən anlaşıldığı kimi, Allahı anmadan uzun-uzadı, qeybətə gətirib çıxaran lazımsız sözlər danışmaq qəlbi qatılaşıdır. Yaradılışdan insan çox danışmağı sevir. Ətrafında baş verənlər insanı çox danışdırır. Lakin insan yaşama sərhədi olan bu dünya həyatında və axirətdə cavabdeh olacağı sözlərdən çəkinməli və danışdığı ifadələrə diqqət etməlidir.

Hədislərin birində Peyğəmbərimiz buyurur: “Qəlbi dürüst olmayan qulun imanı da doğru olmaz. Dili doğru olmayanca da qəlbi doğru olmaz”. Qəlb insanın vücudunun ən mühüm orqanıdır. İslam dinində insan qəlbinə mühüm yer ayrılır: iman və qəlb əlaqəsi qurulmuşdur. Qəlbi səsləndirən dilin təmiz, doğru tutulması imanı gözəlləşdirir. Həzrət Məhəmməd (s.ə.s.) qeybətin axirətdə necə bir cəzaya sə-

**Qeybət etmənin
haram olduğu kimi,
qeybəti dinləmək də
haramdır. Müsəlman
qeybət edənlərə mane
olmalıdır.**

bəb olacağını hədisdə belə bəyan edir: “Miraca çıxarıldığım zaman dəmir dırnaqlarla üzlərini və sinələrini cırmaq-layan bir qövmün yanından keçdim.

–Ey Cəbrail! Bunlar kimdir? deyər sordum,– Bunlar, insanların atlarını yeyənlər (qeybət edənlər) və onların şərəf və namusları ilə oynayanlardır, –cavabını verdi”.

İslamın bəyanına görə əgər söylədiyin şey bir kimsədə varsa qeybətdir, yoxsa, o zaman iftiradır. Cəmiyyətimizdə daha çox qeybət edib, “mən qeybət etmirəm, olanı deyirəm” deyənlərin sayı artmaqdadır. Bununla onlar Allahın haramı olan qeybəti halal saymaqla küfr edirlər. Qeybət etmənin haram olduğu kimi, qeybəti dinləmək də haramdır. Müsəlman qeybət edənlərə mane olmalıdır.

Sonda da bunu bildirmək istərdim ki, ictimai şüurun formalarından biri olan əxlaq, həyatın müxtəlif sahələrində insanların davranışını tənzim edir. Hər bir dinin özünə görə müəyyən əxlaqi əsasları vardır. Bu şərtlərdən birinin əksikliyi əxlaq sisteminin dini olmasını ortadan qaldırır. Qeybət edən müsəlmanlar İslam əxlaq sisteminin əsas şərtlərindən birini itirməklə, cəmiyyət və insan inkişafının tarixən müəyyən səviyyəsi olan mədəniyyəti və dinlərini itirirlər.

AİLƏ MƏKTƏBİ

Ceyhunə QASIMOVA

Uşağın inadkarlıq dövrü

Uşağınız əlindəki meyvə suyunu gözünüzün içinə baxa-baxa xalçaya tökür, oynadığını bütün xəbərdarlıqlarınıza baxmayaraq sındırır, bacısının və ya qardaşının saçlarını yolur və siz onu vuranda heç ağrınamış kimi üzünüzlə gülür... Əgər bütün bunları öz uşağınızda müşahidə edirsinizsə, deməli, uşağınız inadkardır.

Elə isə uşaqlar niyə inadkarlıq edirlər? Axı uşaqlar anadangəlmə inadkar olmurlar. Bunun üçün ona: **“Bu uşaq çox inadkardır”**, - damğasını vurmazdan əvvəl, niyə inadkarlıq etdiyini müəyyənləşdirmək lazımdır.

Təbii ki, yeni doğulmuş bir körpə inadkarlıq etmər. Çünki onun bildiyi yeganə şey ana südü qəbul etmək və yatmaqdır. Bir yaşına qədər də evinizin sevimlisi olmaqda davam edirlər. Nə vaxt ki, ayaqları yer tutur, ətrafı kəşfiyyata çıxır, onda siz ilk dəfə siyirmələri qarışdıran, boyunun çatdığı hər yerə əl ataraq özünə **“iş”** axtaran, sındıran, dağıdan və bunlardan böyük zövq alan bir dəcəllə qarşılaşırsınız. Və əslində nə

olursa elə bu dövrdə olur. Sizin ona qarşı münasibətiniz onu inadkar bir uşağa çevirə bilər. Necə deyirsiniz? Baxın, belə...

Sizin üçün çox qiymətli olan bir əşyanı əlinə götürüb, deyək ki, bu, bir kitab və ya bir çantadır. Onu uşağınızın əlindən dartıb alsanız, heç şübhəniz olmasın ki, özünü yerə çırpıb var gücü ilə ağlayacaq. Və siz çarəsiz qalıb o əşyanı uşağınıza qaytarsanız, ən böyük səhvinizi etmiş olarsınız. Bu, o deməkdir ki, uşağınız artıq sizin zəif nöqtənizi tapdı. Bundan sonra bir şeyi əldə etmək onun üçün heç də çətin olmayacaq. Hətta siz bir qədər sonra bu işdən cana doyub – **“artıq ağlasa da, verməyəcəyəm”**, – deyə bilməyəcəksiniz. Çünki o, istədiyini əldə edəndə qədər saçlarını yola-raq, başını divara vuraraq, hətta bu kimi daha neçə-neçə metodları sınaqdan çıxararaq sizi məğlub edəcək.

Elə isə nə etməli?

Hadisəni başdan bir daha nəzərdən keçirək. Uşağınızın əlində sizə məxsus olan o qiymətli əşyanı görəndə yanına gedin. Əlindən almaq əvəzinə doyuncu

baxmasına kömək edin. Qoy uşağınız əlindəki bu əşyanı o yana-bu yana çevirsin. Siz də ona bu əşyada görmək istədiyi hər yeri göstərin. Açılmalı yerləri varsa, açın. Sonra da: **“İndi ver, bu əşyanı yerinə qoyaq”**, - deyərək əllərinizi açın. Heç inadkarlıq etmədən böyük bir zövqlə o əşyanı sizə qaytaracaq. Əks halda əlindən dartıb aldığıңыз şeylərə qarşı marağı artacaq və o şeyə ziyan vermək onun üçün əyləncəyə çevriləcək. Hətta o sizin hirsələnməyinizdən belə çəkinməyəcək.

İnadkarlığın səbəblərindən biri də onu başqalarının yanında utandırmaqdır. Gələn qonaqlara onun nə qədər dəcəl, yaramaz, pis uşaq olduğunu danışib qəlbinə sındırmayın. Qonaqlara bunları danışmaq, uşağınızı yaramazlıqlardan çəkəndirməyəcək, əksinə, hamı onun yaramazlıqlarından xəbərdar olduğu üçün **“qabiliyyətlərini”** nümayiş etdirməkdən böyük zövq alacaq. Bir uşağa üç dəfə pis desəniz, pis, yaxşı desəniz, doğrudan da, yaxşı olar.

Başqalarının yanında onun yaxşı cəhətlərini xatırlayın. Məsələn; **“Mənim oğlum söz eşidəndir, anasına yeri gələndə kömək edir”** və s. kimi ifadələr işlədin, o da nə olursa-olsun, bu təriflərə layiq olmağa çalışacaq. Tərifdən hamımızın xoşu gəlir. Elə

isə uşağınızı və müsbət dəyişiklikləri gözlərinizlə görün.

Bəzən də uşağınız bir yaramazlıq edib, bunu sizdən gizlətməyə çalışa bilər. Elə məsələni çox ağartmayın. Əgər gizləyirsə, deməli, gördüyü işin səhv olduğunu bilir. Ancaq bu səhvə tamamilə laqeyd qalmaq da düzgün olmadığı üçün belə bir metoddan istifadə edə bilərsiniz. Məsələn, hadisənin üstündən bir qədər keçəndən sonra bu cür səhvə yol vermiş qəhrəmanın hekayəsini uydurun və səhvini birlikdə müzakirə edin.

Uşağınız bundan az da olsa bir dərs alacaq. **“Əgər bu qədər əziyyət çək-məkdənsə, cəza vermək daha yaxşıdır”**, - deyirsinizsə, günahı aşkara çıxan uşaq, cəzasını aldığı üçün eyni şeyi çəkinmədən təkrarlayacaq. Və ya peşəkar bir şəkildə gizləməyə çalışacaq. Əgər bu da alınmazsa, yalan danışacaq.

Qoy uşaqlarınız səhv etsin. O yeriməyi yığıla-yığıla öyrəndiyi üçün, səhvləri və düzləri də təcrübədən keçirərək öyrənəcək. Əsas məsələ onun səhvlərini düzəltməkdə səhvə yol verməməyimizdir. Bu işdə ehtiyacımız olan yeganə şey sevgidir və o sevgi də bizdə kifayət qədər var. **Nə deyək, Allah işimizi avand eləsin. AMİN!!!**

Qoy uşaqlarınız səhv etsin. O yeriməyi yığıla-yığıla öyrəndiyi üçün, səhvləri və düzləri də təcrübədən keçirərək öyrənəcək. Əsas məsələ onun səhvlərini düzəltməkdə səhvə yol verməməyimizdir. Bu işdə ehtiyacımız olan yeganə şey sevgidir və o sevgi də bizdə kifayət qədər var.

OXUMAQ, EŞİTMƏK VƏ GÖRMƏK

Təsadüfü deyildir ki, Qurani-Kərimin ilk ayəsi, yəni Allah-təalanın insan oğluna ilk tövsiyəsi oxu əmridir. Buradakı oxumaq feilinin bir neçə şeyi oxumaq mənalarında olduğunu alimlər söyləmişlər. Yəni Qurani-Kərimi oxumaq, kainatı oxumaq və digər kitabları oxuyub elmi biliklər əldə etmək kimi. Hətta Hz. Peyğəmbər (s. ə. s) in də *“Beşikdən qəbir evinə qədər oxuyun”* söyləməsi də oxumağın nə qədər önəmli, həyati bir prinsip olmasına işarədir. Oxumaq insan təfəkkürünün inkişafı, dünya-görüşünün formalaşması və ətrafdakıların nə düşündüklərinin bilinməsi baxımından insan həyatında əvəzsiz rol oynayır. Oxucunun müəllifin əsərini oxuduqdan sonra onun fikirləri ilə eyniləşməsi mühüm məsələlərdən biridir. Ancaq bu mərhələdə seçim haqqı insanın ixtiyarına bağlı bir şeydir. Hər hansı bir oxucu oxuduğu əsərdən sadəcə özünə lazım olan komponentlə-

ri götürür və faydalanır. Müəllifin öz əsəri ilə oxucu psixologiyasına təsiri isə nəticə olaraq fəlakətə gətirib çıxartmır. Tarixə nəzər yetirdiyimiz zaman görürük ki, dünyada əvəzsiz izlər qoyan insanlar məhz oxumağı üstün tutan insanlardır. Belə demək mümkündürsə oxumaq əsrinin insanlarıdır. Bu gün bizim gənclik hansı əsrin insanıdır görəsən? Bu suala cavabımızı ümumi təhlildən sonra verəcəyik.

Bildiyimiz kimi məlumatları əldə etməyimizdə bizə kömək edən digər xüsusiyyətimiz də eşitməyimizdir. Hətta atalarımız *“İnsan gündə yeni bir şey eşitməsə qulaqları kar olar”* deyə bu məsələnin ciddiliyinə nəzər çəkmişlər. Hər kəs gün ərzində bəlkə də yüzlərlə söz, onlarla yeni məlumat eşidir. Eşitdiyimiz məlumatlar nə qədər heyrətamiz olsa da onu sadəcə eşitdiyimiz üçün bir o qədər həyat prinsiplərimizə təsir etməyə qoymuruq. Beynimizdə müəyyən təhlillər etdikdən sonra ya o xəbəri baş-

qaları ilə paylaşırıq, ya da hafizəmizin bir küncündə tozlanmağa məhkum edirik. Günlük həyatımızda beynimizi bir neçə dəqiqə məşğul edən belə məlumatlar, maddi həyatımıza bir o qədər təsir etmədikləri kimi, mənəvi dünyamıza da təsirləri çox azdır. Ancaq bu o demək deyildir ki, hər eşidilən hadisə hər kəsə eyni dərəcədə təsir edir. Burada hadisəni nəql edənə də yeri böyükdür. Bir müğənni musiqini elə ifa edər ki, dinləyicinin əqlini başından alıb intihar dərəcəsinə gətirib çıxara bilər.

Bu gün kütləvi informasiya vasitələrinin drijorluq etdiyi dünyada demək olar ki, hər kəs onların istədikləri notları ifa edir. Artıq insanlarda mənlik şüurunun yerini şüursuz təqlidçilik, təfəkkür prinsipini kortəbiilik sindirir, ixtiyarı seçimi isə məcburi qəbul etmələr alıb. Amerikadakı araşdırmalara görə bir amerikalı gənc gün ərzində 12 saatin 6 saatını televizor qarşısında, 20 dəqiqəsini isə valideynləriylə keçirir. Deməli, ata-ana qayğısından, valideyn tərbiyəsindən uzaq qalan gənclik öz vaxtlarının əksər hissəsini televizor qarşısında və internet kafelərdə keçirir. Belə gəncliyə sahib olan dövlət nə qədər böyük olsa da, onun işıqlı gələcəyindən söhbət gedə bilməz.

Hər zaman baxaraq gördüklərimiz, oxuduqlarımız və eşitdiklərimizdən daha çox həyat tərzimizə təsir edir. Atalarımız əbəs deməyib ki, “Yüz eşitməkdənsə, bir dəfə görmək yaxşıdır”. Demə-

li, görünənlər həyat prizmamızı dəyişməyə məcbur edən əsas obyektlərdir. Müasir dünyamızda bütün hadisələri görüntüylə insan hafizəsinə və ruhuna sızdıran missionerlər və ateistlər hər şeyin görmələrdən ibarət olduğunu iddia etməkdədir. Bizlərin üzərinə düşən əsas vəzifələrdən biri də özümüzü və gələcək nəslimiz olan övladlarımızı aldadıcı və nəfsə xitab edən görüntülərdən uzaq tutmaqdır. Əgər biz bu gün gözümüzü ruhumuzu zədələyən görüntülərdən uzaq tutmasaq imanımızı uçurum qarşısında qoymuş olarıq. Hər şeydən önəmlisi Yaradanın ilahi nəzərinin hər zaman üzərimizdə olmasını dərk etməyimizdir. Hər hansı bir yanlış insanlardan gizlətmək asandır, amma hər şeyi görüb bilən Allahdan gizlətmək olarmı? Bu barədə ayədə belə buyrulur: **“Siz harada olsanız, O sizinlədir”**.(əl-Hədid, 4)

Hörmətli oxucular! Nəticə olaraq onu demək istəyirəm ki, oxuduğumuz zaman əlimizdə tutduğumuz kitaba, eşitdiyimiz zaman eşitdiklərimizin qeybət olub-olmamasına, baxdığımız zaman da gördüklərimizin həqiqiliyinə diqqət edək. Bir şeyi də unutmayaq ki, Uca Yaradan qiyməti heç bir şeylə ödənməyən bu orqanları bizə əbəs yerə verməmişdir. Bütün orqanlarımızı onun əmrlərinin sərhədi içərisində istifadə etməliyik. Necə deyirlər, “*Su qabı su yolunda qırılır*”.

Bizlərin üzərinə düşən əsas vəzifələrdən biri də özümüzü və gələcək nəslimiz olan övladlarımızı aldadıcı və nəfsə xitab edən görüntülərdən uzaq tutmaqdır. Əgər biz bu gün gözümüzü ruhumuzu zədələyən görüntülərdən uzaq tutmasaq imanımızı uçurum qarşısında qoymuş olarıq. Hər şeydən önəmlisi Yaradanın ilahi nəzərinin hər zaman üzərimizdə olmasını dərk etməyimizdir.

AXISQANIN ATƏŞİ

"Atəş düşdüyü yeri yandırar",- deyə bildiyimiz bir atalar sözü var. Elə bir zamanda, elə bir atəş düşmüşdür ki, yalnız düşdüyü yeri və zamanı deyil, bütün duyanları yandırmışdır. Bu atəş Axisqanın üzərinə düşən atəşdir.

Sentyabr 1829-cu ildə Ruslarla imzalanmış Ədirnə Müqaviləsinin şərtlərinə görə-döyüş təzminatı əvəzinə Axisqa və Ahılkalak, Ruslara verilmiş; Qars və Ərdahanlıdan başlayaraq digər torpaqlar Osmanlılara qalmışdı. Beləcə, Rusiyanın planlaşdırdığı oyunla Axisqanın qaranlıq dövrü də başlamış olurdu.

1944-cü ildə Sovetlər zamanında Axisqalılar kimi bir çox xalqlar evindən, yurdundan sürgün olunmuşdur. Sürgün olan bu insanlar yurdlarına döndüyü halda yurdsuz, bayraqsız qalan yalnız Axisqalılar olmuşdur. Vətən həsrəti çəkən Axisqalılarda məşhurlaşan bir deyim vardır:

Dilən göz

Torba taxıb dilən göz.

Qürbətdə bəylik etmə,

Vətəninə dilən göz.

Axisqa xalqını köhnə Sovet İttifaqının 13 ölkəsində, başqa sözlə 4264 bölgəsində dağılmış halda tapmaq mümkündür. Təxminən yarım milyon olan bu xalq dinini, dilini, ənənə və adətlərini qorumaq üçün səy göstərən bir cəmiyyətdir. Lakin bu səy hara qədər davam edəcək? Çünki zaman nankordur, zamanın seyri içərisində tədbir görülməsə assimilyasiya sürətlənəcək və qorunmağa

çalışılan dəyərlər yox olmağa başlayacaq.

Tolstoy: *"Bütün xoşbəxt ailələr bir-birinə bənzər, amma hər bədbəxt ailənin bədbəxtliyi başqa başqa olar"*, - deyir. Hər qarşılaşdığınız Axisqalının da içi yandırılan ayrı bir xətiyəsi vardır. Bir dinlə, min ah eşit kimi. Nə qədər ahlər, nə qədər ağular duyulur bu dərddə insanlärin do-daqlarından.

Bunlardan biri də 1944-cü ildə şəxsən o çətin səfəri uşaq ikən yaşamış olan Urşan əmidir. Özüylə Türkiyəyə yaxın olan Axisqada deyil, kilometrərlə uzaqda olan Qazaxıstanda qarşılaşmaq nəsiə oldu. Sanki bizi görüncə Axisqanın qoxusunu hiss edir və daha soruşmadan izah etməyə başlayır:

"Bizi, heyvanlärin daşındığı vaqonlara yerləşdirdilər",-deyir və davam edir. "10 yaşındaydım, hamımız evdəydik, tək bir qardaşım sarılıq olduğu üçün xəstəxanada idi. Qardaşım anama: "Həkim yaxşılaşdığını söylədi, gəlin, mənə sabah xəstəxanadan çıxarın", - deyər xəbər gəndərdi. Anam oğlunun yaxşılaşdığına sevindi, amma haradan bilər bilərdi o sabahın heç gəlməyəcəyini. Gecə 4-də əsgərlər qapıya gəldi: "Dərhal evi boşaldın, gedirsiniz",- dedilər. Anam evi, malı düşünmür, "Balam!"-deyirdi. "Balamı götürmədən gətmərim, o xəstəxanadadır, sabah çıxacaq",- təkrrar- "Balam!"-deyir, amma kimsənin tükü belə tərpenmirdi. Əsgərlərdən bir nəfər: "Yaxşı, biz balanı

göndərəcəyik", -dedi. Ya anama yazığı gəlmiş, təsəlli etmək üçün, ya da susdurmaq üçün belə dedi. Artıq səhər işıqlanmağa başlarkən, vaqonun qapıları qardaşlarla aramızda bir daha qalxmıyacaq şəkildə sədd meydana gətirdi. Anam artıq əldən düşmüş, çarəsiz bir şəkildə yalnız ağlayırdı.

Günlər, həftələr çəkən səfər yalnız stansiyalarda vaqonda ölənləri çıxartmaq üçün dayanır və ölməyəcək şəkildə sayımızı alaraq, yemək verərək davam edirdi... Azərbaycan şairi Əhməd Cavad bir şeirlə bu ürək parçalayan halı belə diləndirmişdir:

Qarların üstündə məzlumlar qanı,
Ölənlər çox, lakin məzarlar hanı?
Ayaqlar altında şəfqəti, şanı
Qalanları görüb fəryada gəldim.

İqlimi, torpağı Axısqadan fərqli olan Qazaxıstan son dayanacağımız oldu. Hər ailəyə üç qoyun payladılar. Məni əvvəlcə yetimxanaya yerləşdirdilər. Bir övladını geridə qoyan anam dözə bilmədi: "*Dilənərim, yenə də uşağıma baxaram*", - dedi və məni yetimxanadan götürdü. İllər beləcə yoxsulluq içində keçdi. Sovet İttifaqı bizi ən çətin işlərdə işlədirdi. Bizlər çalışqan bir millət olduğumuz üçün qısa zamanda əl əməyimizlə ev sahibi olmağa başladıq. Qazax xalqı əvvəlcə bizə qarşı sərt davrandı, sonra bizim türk və müsəlman olduğumuzu görüb yaxınlıq etdilər və illər boyu qardaş kimi yaşadıq.

Və illər keçdikcə Urşan əmi qardaş həsrətinə dözə bilmir, 18 yaşında evlərinin olduğu yerə Axısqaya gedib qardaşını axtarır. Evlərində Gürcü bir ailənin yaşadığını görür. Gürcü ailə illər əvvəl qardaşının xəstəxanadan çıxıb evə gəldiyini, ailəsindən kimsəni tapa bilməyəndə əlinə bir çörək götürüb, ailəsini axtarmaq üçün yollara düşdüyünü söyləyir. Urşan əmi müəyyən zamanda qardaşını tapmaq üçün iki dəfə ana yurduna gedir, amma heç bir xəbər ala bilmir.

***Təxminən yarım milyon olan
bu xalq dinini, dilini, ənənə və
adətlərini qorumaq üçün səy
göstərən bir cəmiyyətdir.
Lakin bu səy hara qədər
davam edəcək? Çünki zaman
nankordur, zamanın seyri
içərisində tədbir görülməsə as-
similyasiya sürətlənəcək və
qorunmağa çalışılan dəyərlər
yox olmağa başlayacaq.***

Urşan əminin hekayəsi belə davam edib gedir. Yalnız əlimizdən gələn: "*Rəbbim axirətdə qovuşdursun*", - duasını etmək olur.

Yenə ayrı bir sürgün hekayəsində yaşlı bir babaya rus əsgərin yazığı gəlir və yemək üçün bir şey almağını söyləyir. Rus əsgəri babanı qatara kürəyində daşıyarkən yanındakı yoldaşına: "*Bu insan axmaqdır, mən yemək al deyirəm, o isə evə girib köhnə bir bez parçası götürüb çıxır*", - deyir. Rus əsgərinin köhnə bez parçası dediyi babanın səccadəsiymiş. Bu baba sürgünün başlamasından qısa bir müddət sonra vaqonda aclıqdan ölür. Məkanları cənnət olsun.

1944-cü il İkinci dünya döyüşündə ön cəbhədə döyüşən gənclər vətənlərinə həsrətlə döndüklərində oralarda nə yar qalmış, nə də diyar. Öz evlərinə erməni, gürcü, rus ailələr yerləşdirmişdilər.

Dərdlərinə yalnız Türkiyənin dərman olacağını bilən Axısqalılar dərdlərini şeirlərlə eşitdirmək istəmişlər:

Axısqa gül idi, getdi.
Bir əhli-dil idi, getdi.
Söyləyin Sultan Mahmuda,
İstanbulun kilidi getdi.

Axısqalı qardaşlarımızın vətənsiz qalmanın ağrısını vətənsiz qalmadan da hiss edə bilənlərə salam olsun.

ƏSRİ- SƏADƏT XANIMLARI

Aynur QULİYEVA

ÜMMÜ HƏBİBƏ (r.a)

Möminlərin anası, Əbu Süfyanın qızı olan Ümmü Həbibənin adı Rəmlədir.

Ümmü Həbibə əvvəlcə Ubeydullah ibni Cahş ilə evlənmişdi. Ümmü Həbibə İslam dinindən qabaq Hənif dininə bağlı idi. İslamın ilk günlərində Ubeydullah ilə birlikdə müsəlman olmuşdu. Bu səbəbdən müşriklərin əzab və cəfasına məruz qalmışdılar. Bu əziyyətlərdən xilas olmaq üçün Həbəşistana gedən ikinci karvanda onlar da var idi. Ancaq dini uğruna yurdunu tərk edən Ubeydullah Həbəşistana çatdığına keşislərin təsiri ilə İslamdan dönərək xristianlığı qəbul etdi. Ümmü Həbibə ərində meydana gələn dəyişiklikləri hiss edirdi. Ümmü Həbibə ona yuxusunda özünü çox pis bir şəkildə gördüyünü demişdisə də, ərini təkrar İslama döndərə bilmədi. Bunun əvəzində Ubeydullah Ümmü Həbibənin xristian olması üçün böyük bir təzyiq göstərmiş, lakin buna müvəffəq ola bilməmişdi. Ümmü Həbibə hər şeyə rəğmən dinindən dönmədi və nəticədə ərindən ayrıldı. Ubeydullah isə içki aləmlərində öldü getdi.

Ümmü Həbibə tək qalmışdı. Həbə-

şistanda qürbət bir ölkədə dul bir qadın idi. O, Məkkənin yüksək aristokrat bir ailəsinə mənsub idi. Buna görə asanlıqla evlənmə bilməzdi. Qorunmağa möhtac idi. Atası Əbu Süfyan isə hələ müsəlman olmamışdı, müsəlmanların ən böyük düşmənlərindən idi. Bu səbəbdən Ümmü Həbibə atasının yanına da qayıda bilməzdi. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) vəziyyətdən xəbərdar oldu. Ona təsəlli etmək üçün Həbəşistana bir elçi göndərdi. Ümmü Həbibə Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) ilə evliliyini belə açıqlamışdı:

“Həbəşistanda ikən Nəcəsinin elçisinin gətirdiyi xəbər qədər həyatdakı heç bir şey məni həyəcanlandırmadı. Bir gün məndən icazə istəyərək danışmaq istədiyini bildirdi. Mən də qəbul etdim: “Rəsulullah Krala səninlə evlənmək istədiyini bildirən bir məktub yazmışdır”,- dedi. Mən də: “Allah sənə xeyirli müjdələr versin”,- dedim. Lakin söylədiklərindən əmin olmaq üçün bunu ona bir neçə dəfə təkrarladım. Nəhayət, elçi: “Kral nikahını kəsmək üçün bir vəkil təyin etməsini istəyir”,- dedi. Səid bin Usaykarın oğlu Xalidi çağırdım və onu özümə vəkil təyin etdim. Sevincimdən elçiyə əl və ayaqlarımda nə qədər qızıl var-

sa hamısını verdim. Söz kəsmənin səhəri günü Nəcaşi Cəfər bin Əbu Talibə orada olan bütün müsəlmanları toplamağını əmr etdi. Yığıncaqda qısa bir söhbətdən sonra: *“Rəsulullahın istəyi ilə Əbu Süfyanın qızı Ümmü Həbibəni 400 dinar mehr ilə nikahladım”*, - dedi. Bu təklif Ümmü Həbibənin vəkili Halid bin Səid tərəfindən də qəbul olunaraq evlilikləri təsdiq edildi. Nəcaşi mehr olaraq verilən pulu Halid bin Səidə təqdim etdikdən sonra ayağa qalxan səhabələrə: *“Nikahdan sonra yemək vermək peyğəmbərin sünnəsidir”*, - deyərək, toy yeməyi ikram etmişdi. Nikahdan sonra Ümmü Həbibə əlinə mehr keçdiyi zaman ona müjdə gətirən elçini çağıraraq: *“O gün evimdə olanı vermişdim. Başqa pulum yox idi. İndi isə Allah mənə bunu ikram etdi. Mehrimdən əlli dinar al”*, - dedi. Elçi verilən pulu qəbul etməməklə yanaşı Ümmü Həbibənin daha əvvəl verdiyi qızılları da qaytardı. Çünki Nəcaşi Ümmü Həbibədən bir şey qəbul etməməsini istəmişdi.

Hicrətin yeddinci ilində meydana gələn bu hadisə Ümmü Həbibənin dinə bağlılığının bir mükafatı idi. Bu evlilik Əbu Süfyanın hələ müsəlman olmasa da, Hz. Peyğəmbərə olan kin və düşmənçiliyinin azalmasına səbəb olmuşdu.

Hz. Peyğəmbərlə dörd il evli qalmış olan Ümmü Həbibə Rəsulullah (s.ə.s.)-in vəfatından sonra zahidanə bir həyat yaşadı. O, Peyğəmbərimizin digər xa-

nımları kimi hər kəs tərəfindən hörmətlə qarşılanardı. İmanı qüvvətli bir xanım idi.

Əbu Süfyan bir ara Mədinəyə gəlmiş, Rəsulullah ilə razılaşmaq istəmişdi. Daha əvvəlki andlaşmanı bir az genişləndirmək istəyirdi. O vaxt da qızını görmək istədi. Qızının evinə gələrək Rəsulullah (s.ə.s.)in döşəkcəsində oturmaq istədikdə qızından sərt rəftar gördü. Ümmü Həbibə döşəkcəni qaldırdı və atasının bu döşəkcə üzərinə oturmamasını istəmədi. Əbu Süfyan çox incidi:

“Qızım, sən bu döşəkcəni o qədər qiymətli ki, atanı onun üzərinə oturtmaq istəmirsən?”

Ümmü Həbibə buyurdu:

“Bəli, çox qiymətli dir, çünki bu döşəkcə Rəsulullahın döşəkcəsidir. Sən müşrik olduğun üçün mürdarsan, sən oturma bilməzsən”.

Əbu Süfyan:

“Sən məndən sonra tamamilə dəyişmişən”.

Ümmü Həbibə Hicrətin 44-cü ilində Müaviyənin xilafətində vəfat etdi. O zaman 73 yaşında idi. Vəfatından əvvəl Hz. Aişəni çağıraraq: *“Mənimlə sən və digərlərinin arasında münasibət vardı. Hər nə qədər aramızda səhvən bir şey baş vermişsə səndən əfv etməni istəyirəm. Əfv və xeyir-dua ilə yad edib, mənim üçün bağışlama tələb et!”*. Hz. Aişə də dua edib: *“Sən məni məmnun etmişən, Haqq təala da səni məmnun etsin!”* - buyurdular.

Hz. Peyğəmbərlə dörd il evli qalmış olan Ümmü Həbibə Rəsulullah (s.ə.s.)in vəfatından sonra zahidanə bir həyat yaşadı. O, Peyğəmbərimizin digər xanımları kimi hər kəs tərəfindən hörmətlə qarşılanardı. İmanı qüvvətli bir xanım idi.

DÜNYANIN ƏN XEYİRLİ VARLIĞI ƏMƏLİSALEH XANIM

***Cəmiyyət kişisiz
tərəqqi etməyəcəyi
kimi, qadınsız da
təriqqidən söz edilə
bilməz. Çünki qadın
kamalıyla cəmiyyəti
ucaldır. Qadının alçal-
ması isə cəmiyyəti bər-
bad edir, həyat yol-
larını şüşə qırıqları ilə
doldurur.***

Millətlər saleh kişiylə və sa-
lehə qadınlarla abad olur.
Buna görə də dinin, vətə-
nin və millətin sağlamlığı, ancaq xe-
yirli nəsillər yetişdirməyə bağlıdır.

Cəmiyyət kişisiz tərəqqi etməyə-
cəyi kimi, qadınsız da təriqqidən söz
edilə bilməz. Çünki qadın kamalıyla
cəmiyyəti ucaldır. Qadının alçalması
isə cəmiyyəti bərbad edir, həyat yol-
larını şüşə qırıqları ilə doldurur.

Qadın və kişi bir-birilərini tamam-
layan iki böyük aləm kimidir. Ancaq
bu tamamlamada qadına, Allah təala
tərəfindən daha təsirli bir xüsusiyyət
verilmişdir. Bu ifadə, bu həqiqəti dilə
gətirməkdədir:

*“Bir kişini tərbiyə edin, bir insanı
yetişdirmiş olarsınız. Bir qadını tərbiyə
edin, bir ailəni, hətta cəmiyyətin böyük
bir qismini yetişdirmiş olarsınız”.*

Salehə qadın: “Cəmiyyətdə şəxsiyyət
və xarakter sahibi bir nəsil yetişdirən
məktəbin müəllimidir. Ailənin xoşbəxt-
liyini təmin edən və qəlbləri fərahladan
büllur çil-çıraqdır, yenə ailəsinə cənnət
səadəti bəxş edən xoş ətirli bir çiçəkdir”.

Möminin təqvadan sonra sahib ola
biləcəyi ən xeyirli nemət salehə bir
xanımdır. Yenə o Allah Rəsuluna
Allah-təala tərəfindən sevdirilən,

dünyaya aid olan üç şeydən biridir.

Ümumiyyətlə Peyğəmbərlərin, övliyaların və cəngavərlərin arxasında daim salehə bir qadın vardır. Bu qadın yoldaşının hər zaman ən böyük dəstəyi və övladlarının fəzilət timsalı bir müəllimidir. Bu xüsusiyyətlə o ilahi qüdrətin genişləndirilmiş bir rəhmət qucağı, ailədə səadət qaynağı, zövq və səfa işığı və ailə fərdlərinin şəfqət qucağıdır ki, ömürlük bir təşəkkürə layiqdir.

Hz. Xədicə anamız salehə ana təsəvvürünün zirvə bir misalıdır. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) təbliğə başladığında ona ilk və ən böyük dəstək Hz.Xədicə anamız olmuşdur. Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) Hiradan həyəcan içində dönüb: "Ey Xədicə! Mənə kim inanar?" dediyi zaman, o mübarək qadın, Varlıq Nuru Peyğəmbərimizə: "Allaha and içirəm ki, Allah təala heç bir zaman Səni utandırmaz. Çünki Sən, qohumlarını himayə edirsən. İşini görməkdə aciz olanların ağırlığını yüklənirsən. Fəqirə yardım edirsən, kimsənin qazandıra bilməyəcəyini qazandırırısan. Qonağa ikram edirsən. Haqq yolunda baş verən hadisələrdə (xalqa) köməkçi olursan.

Ey Allahın elçisi! Səni mən qəbul edir və təsdiq edirəm. Bu Allah yoluna əvvəl mənə dəvət et!",-demiş və həyatı boyunca Peyğəmbərimizin İslam davasında sadıq bir müşaviri, dərd ortağı, təsəlli və sevinc qaynağı olmuşdur. Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) də

əngin vəfası və yardımları səbəbiylə yoldaşını ömür boyu unutmamışdır.

Çünki Peyğəmbərimiz (s.ə.s.)in bəyanıyla:

"Dünya keçici bir faydadan ibarətdir. Onun faydalı olmasını təmin edən ən xeyirli varlığı dindar, salehə bir qadındır". (Müslim, Rada, 64, Nəsai, Nikah, 15, İbni Macə, Nikah, 5)

Peyğəmbərimiz bir ailə söhbətində Hz. Xədicə anamızdan uzun-uzun bəhs edərək bəzi xatirələri yə-

nidən nəql etmiş və keçmiş

günləri yad etmişdi. Hz.

Aişə anamız heyvətli bir

tərzdə: "Ya Rəsulullah,

illərdir ölüb getmiş olan

yaşlı bir qadını bu qə-

dər xatırlayıb, yad et-

məkdə nə fayda var?

Allah sizə ondan daha

gənc və gözəlini ehsan

etmiş, ağzında dişi belə

qalmamış bir ixtiyar qadın

yerinə daha gəncini vermiş-

dir",-dedi. (Buxari, Mənakibul-

Ənsar, 20)

Aişə anamızın bu sözlərinə qarşılıq olaraq Allah Rəsulu (s.ə.s.) in mübarək dodaqlarından Hz. Xədicə anamızı nə üçün unutmadığını bildirən bu sözlər çıxdı:

"Ya Aişə! İllər keçdiyi halda Xədicəni unutmamam, onun üz gözəlliyi deyildir. Hər kəs mənə rədd və inkar etdiyi zaman Xədicə mənə inandı və təsdiq etdi. Ətrafımızdakı müşriklər mənə "Yalançısan" dediyi zaman, Xədicə mənə: "Doğru söyləyirsən, əsla çəkinmə!",-dedi. İnsanlar məndən bir pulu əsirgədiyi zaman, Xədicə bütün sər-

vətini önümə tökərək: “Bunların hamısı əmrindədir, istədiyən qədər xərcləyə bilərsən”,-dedi. Dünyada yalnız qaldığım günlərdə, Xədicə məndən əsla geri qalmadı: “Bunların hamısı keçəcəkdir, üzülmə, irəlində bu güclükləri asanlıqlar təqib edəcəkdir”,-dedi. Mən Xədicəni bu fədakarlıqları üçün unuda bilmirəm”,-dedi.

Əlinə aldığı bir xurma budağına söykənərək Rəsulullahın qapısına qədər gələn yaşlı bir qadın, içəri girməsini istəmişdir.

Əshabi Kiram:

“Ya Rəsulullah, kim olduğunu bilmirik, yaşlı bir qadın sizi görmək istəyir”,-dədilər. Rəsuli Əkrəm (s.ə.s): “İcazə verin gəlsin”,-buyurdu.

İxtiyarlıqdan iki büküm olan qadın, xurma budağından düzəltdiyi əsasına dayana-dayana Peyğəmbərimizin olduğu otağın qapısından içəri girdi. Bir-iki addım irəliləmişdi ki, onu tanıyan Allah Rəsulu (s.ə.s) tez ayağa qalxdı. Oturduğu içi xurma lifi dolu mindərini göstərərək oturmasını istədi.

Peyğəmbərimizin bu qadına göstərdiyi hörmət və əlaqə orda olan Hz. Ömər in diqqətini cəlb etdi. Hətta kim olduğunu maraqlandığı yaşlı qadına göstərilən bu hörmət bir az da çox olduğu üçündür ki, o yaşlı qadın getdikdən sonra: “Ya Rəsulullah, bu qadın kimdi ki, ona ayağa qalxacaq dərəcədə hörmət etdiniz, mindərinizi

verəcək qədər yaxınlıq göstərdiniz”,-dedi.

Peyğəmbərimizin cavabı tək cümlədən ibarətdir: “Bu qadın Xədicənin dostlarındandı!”

Bu hadisə Xədicə anamızın Aləmlər Sultanına göstərmiş olduğu fədakar dəstəklərindən ötrü, vəfatından sonra da Peyğəmbərimizin ona duymuş olduğu məhəbbət və vəfasının nə gözəl bir təzahürüdür.

Yenə bu vəfa duyğusu səbəbilədir

ki, Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) Xədicə anamızın vəfat etdiyi ili “**Hüzün ili**” adıyla yad etmişdir.

Vəfa; peyğəmbərlərə, vəlilərə və fəzilət sahibi möminlərə aid bir xüsusiyyət olaraq bəşəri həyatı taclandıran mənəvi bir sifətdir. Vəfa; solmayan bir güldür. Vəfanın payızı yoxdur.

Könüllərini vəfa mənbəyindən nəsib-

ləndirən möminlər, iç aləmlərini gül bağçası halına gətirənlərdir. Elə bir gül bağçası ki, içində zikr qönçələri, təsbeh bülülləri, əməli-saleh mənbələri, iman, irfan və ilahi lütuf çiçəkləri vardır. Belə bir könlün mü kafatı Cənnəti ala və Cəmalullahdır. Allah Rəsulunun vəfa duyğusu bizlər üçün fəzilət örnəyi olmalıdır.

Peyğəmbərimizin könlü Xədicə anamıza qarşı belə yüksək vəfa hissləriylə doluydu. Bununla birlikdə Hz. Aişə anamız da sahib olduğu yüksək zəka və bəsirət səbəbindən

Vəfa; peyğəmbərlərə, vəlilərə və fəzilət sahibi möminlərə aid bir xüsusiyyət olaraq bəşəri həyatı taclandıran mənəvi bir sifətdir. Vəfa; solmayan bir güldür. Vəfanın payızı yoxdur.

Rəsulullah (s.ə.s.)ə hər işində yardımçı olmağa çalışmışdır. O, elmi səyində zamanının yeddi müctəhidindən biri olaraq Peyğəmbərimizdən öyrəndiyi elmi ümmətə çatdırmış və dinin başa düşülməsində yardımçı olmuşdur. Xüsusilə, xanımlara aid fiqh onunla davam etmişdir. Yenə Peyğəmbərimizin xanımlarından Ümmü Sələmə anamızın Hudeybiyə günü kəskin fərasətiylə tapmış olduğu plan, Rəsulullah (s.ə.s.) in qəmli könlünü fəraldırarkən, mühüm bir məsələni də həll etmişdir.

Xülasə, Peyğəmbərimizin xanımları həyatları boyunca Peyğəmbərimizə ayrı-ayrı dəstək olmuşdular. Bu günün xanımları da, o salehə analarımızın mənəvi xüsusiyyətlərindən hissə alma səyi içində olmaları zəruridir ki: **“Salehə xanım”** fəzilətinə yüksələ bilsinlər.

Məhəmməd İqbal bir şeirində özünə iki Fatiməni nümunə almaq istəyərək müsəlman qadına belə səslənir:

“Ey örtüsü namusumuzun pərdəsi olan müsəlman qadın! Sənin üzündəki nur, iman qəndilimizin sərmayəsidir. Yaradılışdakı saflıq, Haqdan bizə rəhmətdir, dinimizin qüvvətidir, ümmətimizin varlıq əsasıdır. Övladımız süddən kəsilər kəsilməz ona kəlimeyi tövhidi öyrədən sənsən. Sənin məhəbbətin, bizim halımızı, fikrimizi, sözü-

müzü, işimizi tənzim edər.

Cəmiyyət cücartisinin abı həyatı sənsən. Ümmətin əmanətini qoruyan gözətçi sənsən. Fitrətindəki ülvi xüsusiyyətləri aqlınla kəşf et. Hz. Fatimə sənin üçün bir nümunədir, ondan gözünü, könlünü ayırma”.

Müsəlman qadının nümunə alacağı birinci Fatimə, İnsan surəsinin 8-11-ci ayələri arasında fəziləti, Allah təala tərəfindən bildirilən Fatimədir. İkinci Fatimə də Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) in

canına qəsd etməyi istəyib, böyük bir cinayət işləməyə gədən Ömər bin Xattabəngəl olaraq, onu hıdayətə sövq edən Fatimədir.

Misalları zikr edilən, ətraflarında hər zaman yüksək şəxsiyyət və xarakter əks etdirən bu analar, ümməti Məhəmmədin analarına örnək olacaq zirvə və abidə analarımızdır.

Qəlbən və ruhən belə analara yaxınlaşan kimsələr üçün bu şəhadətnamə nə müdhişdir:

“Cənnət anaların ayaqları altındadır!” (Ahmed bin Hanbel, III, 429)

Rəbbimiz bütün övladlarımıza Fatimə analarımızın könül dünyalarından, Hz. Aişə anamızın üstün zəka, bəsirət, fərasət və iffətindən və ələlxüsus Hz. Xədicə anamızın sonsuz sədaqət və sonsuz fədakarlığından hissələr nəsib etsin.

Amin!...

VƏFALI PEYĞƏMBƏRİM (s.ə.s.)

Ən çox həsrət qaldığımız də-yerlərimizdən biri vəfali olmaqdır. Ətrafımıza baxaq. Qarşılıq gözləmədən neçə adamı axtarıb hal və xətirini soruşuruq. Ya da neçə adam bizi yalnız “vəfa” göstərdiyi üçün axtarıb soruşur.

Vəfa, yaradılan hər canlı üçün lazım olan bir xüsusiyyətdir. Amma bu, insanda ayrı bir məna qazanır. Nədənəse sevdiklərimizi tez unuduruq. Çox sürətlə yaddaşımızdan silirik. Çox qiymət verdiyimiz insanları zaman, əlaqələr, həyatımızın fiziki şərtləri xatirələrimizdən tez çıxarır.

Əslində, bu belə olmamalıdır. “*Bir fincan qəhvənin qırx il xətri var*”- deyər atalarımız. Bu bir az da qəhvənin təmsalında dostlarımızın bizə göstərdiyi fədakarlığa qarşı, içində olduğumuz lazım olan vəfa duyğusunu izah edən bir ifadədir.

Vəfa, içimizdə ölməməlidir. İnsan tək-cə insana qarşı vəfali olmaz... Əşyaya, zamana, keçmişdə yaşadığı gözəl xatirələrə... Əslində, insan bir mənada vəfali olmaqla özünə qiymət verir. Çünki vəfa göstərdiyi müddətdə vəfa görər.

Heç gözləmədiyimiz bir anda və he-

sabsızca axtardığımız bir dostumuz bizi nə itirdər, gözəl duyğular yaşatmaqdan başqa. Gözlənilmədən görülən bu sevgi və söhbət dolu münasibətlər həm onu qazanmağımızı, həm də vəfa deyə bir xüsusiyyətə sahib olmağımızı təmin edər.

Sözü çox uzatmadan kainat uğruna var edilən, Aləmlərin Rəhməti Peyğəmbərimizin göz yaşardan vəfa nümunələrindən bir neçəsini bu sətirldə ifadə etməyə çalışaq.

Peyğəmbərimiz, Həzrəti Xədicə (r.a.)ya çox dərin və fərqli bir sevgi bəsləyirdi. Xədicə (r.a.) zadəgan və əsilzadə bir xanım idi, mübarək yoldaş idi. Ən çətin zamanlarında həmişə yanında olmuşdu. Xədicə anamız ona bir yoldaş olmaqdan da əlavə, bir dost, bir sığınacaq və bir sirdaş idi.

Həyatı öz başına bir imtahan olan Peyğəmbərimizin vəfa örnəyi olduğu səhnələrdən biri:

Peyğəmbərimizin gənc yaşda vəfat edən qızı Həzrəti Zeynəb(r.a.) Peyğəmbərliyin gəlməsindən sonra digər qızları kimi, o da yoldaşından ayrılmaq məcburiyyətində qalmışdı.

Ruqiyyə və Ümmügülüm onsuz da Əbu Ləhəbin şərli arvadının min cür

əzab və cəfasına dözməyib Əbu Ləhəbin oğullarından ayrıldılar. Zeynəb (r.a.) xalası Halənin oğlu Əbul-As b. Rəbi ilə evlənmişdi. As b. Rəbi müşrik idi və müsəlmanlığı qəbul etməmişdi. Zeynəbin o qədər israrına baxmayaraq, Əbul-As b. Rəbi, Bədrə qoşulan müşriklərin safında Qayınatasına (s.ə.s.)ə qarşı döyüşəcəkdi. Zeynəb (r.a.) dərin bir kədər içində idi. Uşaqlarının atasının halınamı kədərlənsin, yoxsa Allahın Rəsulu olan atası ilə ərinin haqq-batıl mübarizəsində qarşı-qarşıya gəlmələrinəmi?

Bədr savaşı oldu və müsəlmanlar zəfər çaldı. Əsirlər arasında Zeynəb (r.a.)nın əri Əbül-As b. Rəbi də vardı. Hz. Zeynəb atasının və müsəlmanların qalib gəldiyini və yoldaşının əsir edildiyini öyrəndi. Yoldaşı zəngin bir adamdı. Ailəsi onun üçün yüksək bir fidyə verməyi düşünmüşdü. Lakin Zeynəb onun üçün fidyə olaraq maldan daha qiymətli bir şeyi verməyi seçdi. Bəlkə, əziz atasına göndərəcəyi fidyənin xətrinə Rəsulullah yoldaşını bağışlayardı.

Bədr əsirləri Mədinəyə aparıldı. Rəsulullah (s.ə.s.) onların vəziyyətini uzun-uzun düşündü. Sonra onlardan kürəkəni Əbül-As b. Rəbi ayırdı, qalan əsirləri əshabı arasında böldü

və "Əsirlərə qarşı yaxşı davranın",- buyurdu.

Əsirlərinin fidyələri mövzusunun məsləhətləşmək üçün Qureyş elçiləri gələnə qədər Əbül-As Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.)in yanında qaldı. Müsəlmanlar yüksək məbləğlərdə fidyələr aldılar. Hətta Qureyşdən olan bir qadından Qureyşli biri üçün verilən fidyənin ən yüksək miqdarını istəyirlər və **"Dörd min dirhəm"** tələb edilir, o da oğluna, yoldaşına və atasına fidyə olaraq bu qədər pul göndərirdi.

Zeynəb (r.a.) da yoldaşı üçün fidyə vermək istədi. Amr b. Rəbi Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.)ə göndərdi. Onunla birlikdə bir də kisə göndərdi. Amr kisədə nə olduğunu bilmirdi.

Əbül-Asın qardaşı Amr gəldi və Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.)ə belə dedi:

"Məni, Zeynəb, əri, yəni mənim qardaşım Əbül-As b. Rəbinin fidyəsi üçün bununla göndərdi".

Paltarının içindən bir kisə çıxarıb Peyğəmbərimiz (s.ə.s.)ə verdi. Açılanda gördülər ki, içində Yəməndə bir diyar olan Zifarın əqiq daşından bir boyunbağı vardı. Əbül-As üçün fidyə olaraq Zeynəb (r.a.) bu boyunbağını göndərmişdi.

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) bu boyunbağını gören kimi bir anda üzünün

Vəfa, içimizdə ölməməlidir. İnsan təkəcə insana qarşı vəfalı olmaz... Əşyaya, zamana, keçmişdə yaşadığı gözəl xatirələrə... Əslində, insan bir mənada vəfalı olmaqla özünə qiymət verir. Çünki vəfa göstərdiyi müddətdə vəfa görər.

ifadəsi dəyişdi. Duyğulandı. Ürəyi həssaslaşdı və onun Hz. Xədicəyə aid olduğunu, mərhum dəyərli xanımı Xədicənin bir xatirəsi olduğunu anladı. Məkkədə Hz. Xədicənin istirahət etdiyi yeri və ən çətin zamanlarda özüylə birlikdə qatlandığı, özüylə birlikdə səbr etdiyi, qövmündən gördüyü təzyiq və əziyyətlərə qarşı səbr etməyi tövsiyə etdiyi o keçmiş günləri yenidən xatırladı.

Bu boyunbağı Hz. Xədicə (r.a.)nın. Qızını öz bacısı Halənin oğlu Əbül-As ilə evləndirdiyi zaman toy günü onu qızı Zeynəb (r.a.)ya hədiyyə etmişdi. Səhabə (r.a.) bu kədərli səhnə qarşısında mütavaze olaraq başlarını önə əydilər. Bu səhnə hər kəsi duyğulandırmışdır. Mərhum bir sevgilinin boyunbağısını Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.)in qızı sevimli yoldaşına fidyə olaraq atasına göndərmişdir.

O, atası və özü üçün ən dəyərli xatirələrlə atasının mərhəmət duyğusunu əldə etməyə səy göstərir. Mərh

um ananın boyunbağısı ilə ər, ata və kürəkən arasında vasitəçi olmaq istədiyini Ona boyunbağı vasitəsiylə söyləməyə çalışır.

Peyğəmbərimiz bir xeyli susduqdan sonra duyğulanmış və belə buyurmuşdur: *“Əgər onun (Hz. Zeynəbin) əsirini və malını da geri verməyi uyğun görürsünüzsə elə edin”*.

Xülasə, kainatın Əfəndisi və Onun sevimli yoldaşı Hz. Xədicəyə olan vəfası! Dəyər verməyin ən gözəl nümunələri. Ölümündən sonra belə onun xatirəsini mühafizə etmək üçün onun dostlarına verilən qiymət. Və əsir düşən kürəkəninin əvəzində ciyərparasının ona fidyə olaraq göndərdiyi boyunbağının ona xatırlatdığı kədərli hisslər. Bunların hamısı Peyğəmbərimizin Hz. Xədicəyə olan sevgisinin təzahürüdür.

Rəbbim bizə ONU sevməyi, ONU sevənləri sevməyi və ONU xatırladan hər şeyi sevməyi nəsib etsin! Amin!

BU DÜNYANIN SƏNƏ EHTİYACI VAR

Haqsızlıqlar qalxıb ərşə dayandı,
Sən doğuldun, aləm nura boyandı.
Ürəklərdə atəş yandı, od yandı:
Şükür, səni yaratdı Pərvərdigar-
Bu dünyanın sənə ehtiyacı var.

Bir bilsəydin bu dünyanın halını,
Hər kəs sevir dövlətini, malını.
Kaş görəydim sənin gül camalını:
Mən olardım ömrü boyu bəxtiyar-
Bu dünyanın sənə ehtiyacı var.

Ya Məhəmməd: Ey Allahın Rəsulu,
Bir gerçəkdir- Quran ulu, sən ulu.
Gəl yenidən bizə göstər haqq yolu:
Ümmətlərin səni sevib qarşılar-
Bu dünyanın sənə ehtiyacı var.

Gülçöhrə Nikbin

Yeganə AĞDAMLI

ANA OLMAQ

Allahu təalanın qadınlara bəxş etdiyi ən böyük xoşbəxtlikdir ana olmaq. Qadın həyatının çalınan ən gözəl sinfoniyasıdır. Hiss və duyğuların bütün çalarları ilə oxunan ən möhtəşəm nəğməsidir ana olmaq. Həyat yoldaşınla hisslərinin, duyğularının birləşməsi həmahəng olmasıdır. Bir könül şeiridir. Qadın üçün ən böyük nemətdir. Bir həyəcandır. Həyata bağlanmaqdır. Həyata baxışı dəyişməkdir. Xariqüladə bir duyğudur. Hansı hal və şəraitdə olursunsa olunsun, hər bir qadına arzulanaq bir duyğudur. Qadınlıq hisslərinin ən mükəmməl təzahürüdür. Qəlbə sevgi, şəfqət və mərhəməti artırandır. İstiqbalı düşündürəndir. Həyat pilləkənlərini səbirlə enib-qalxmağı öyrədən bir məktəbdir ana olmaq. Bəlkə gecələrin yuxusuzluğudur, amma eyni zamanda gecələrimizin dualarıdır. Analıq bir könül və məna şeiridir. Qəlbəki mənfilikləri, nifrəti yox etməkdir analıq. Bütün dünyanı sevgi, şəfqət və mərhəmətlə qucaqlamaqdır.

Əsil analar, övladlarını daha çox mə-

nəviyyat və ruhaniyyətlə bəsləyənlərdir. Əsil ana övladını Vətən, millət və cəmiyyət üçün böyüdü, onun xidmətinə verəndir. Övladının həyatına müdaxilə edib, ailə xoşbəxtliyinə mane olanlar analıq və insanlıq hissindən məhrum insanlardır.

Qısaca, analar mənəviyyat və ruhaniyyətləri artdıqca övladlarını o hisslərlə böyütdükcə anadır, yoxsa nəfsani arzuları üçün ailələri və cəmiyyəti bərbad edən qadınlar deyil.

Rəbbim bütün xanımlara mənəviyyat və ruhaniyyətlə həqiqi analıq hisslərini yaşamağı nəsib etsin.

Amin!

Əsil ana övladını Vətən, millət və cəmiyyət üçün böyüdü, onun xidmətinə verəndir. Övladının həyatına müdaxilə edib, ailə xoşbəxtliyinə mane olanlar analıq və insanlıq hissindən məhrum insanlardır.

ŞAMAXI CÜMƏ MƏSCİDİ

Azərbaycan memarlıq ənənələrinin ən mükəmməl nümunələri və İslam mədəniyyətinin ən gözəl tarixi abidələrini yaşadan regionlarımızdan biri də qədim Şamaxıdır. XIX əsrin ikinci yarısında baş vermiş zəlzələdən sonra Şamaxının həm yeni, həm də tarixində ən çətin dövrü başlamışdır. Şirvanşahların paytaxtı, Azərbaycanın mədəni və elmi baxımdan inkişaf etmiş mərkəzlərindən biri olan Şamaxıda iki qorxunc zəlzələdən sonra heç bir tarixi abidə, əski dövrlərin daş yaddaşı sayılan mədəniyyət nümunələri qalmamışdır. Bu yazımızda Şamaxıda yerləşən bir məscid – Şamaxı Cümə Məscidi haqqında məlumat verəcəyik.

Şamaxı Cümə Məscidi Azərbaycan Respublikası ərazisindəki ən qədim məsciddir. İslam memarlıq məktəbinin ənənəsi olaraq Azərbaycanın bir çox bölgələrində, şəhər mərkəzlərində Cümə məscid kompleksləri inşa edilmişdir. Şamaxı Cümə məscidi 1902-ci ildə memar Zivərbəy Əhmədbəyov və İ.K.Ploşko tərəfindən hazırlanmış layihə əsasında qədim bir məscidin təməli üzərində tikilmişdir. Bu məscidin memarlıq üslubuna görə V–III əsr İslam memarlıq sənəti xüsusiyyətlərini özündə birləşdirmişdir. Qafqaz dini-tarixi memarlıq abidələri arasında da əhəmiyyətli yer tutan Cümə məscidi yenilənəndə qədim formasının da saxlanması nəzərdə tutul-

muşdu. Buna görə də məscidin yeni inşası zamanı qədim məsciddə əks olunan İslam memarlıq məktəbinin, xüsusən də, Cümə məscidləri memarlıq ənənələrinin saxlanması rəyət edilmişdir. Qədim məscidin tarixi haqqında zəlzələdən sonra yaradılmış xüsusi komissiyanın məlumatında deyilir ki, Cümə məscidi 743-cü ildə tikilmişdir və tarixinə görə Qafqazda Dərbəndə tikilən məsciddən (733–734) sonra ən qədim abidədir.

Uzunluğu 47 metr, eni 28 metr olan düzbucaq şəkilli məscidin böyük zalı kvadrat formalı 3 hissəyə bölünmüşdür ki, bu hissələr keçidlərlə əlaqələnməmişdir. Məscidin mərkəzi kompozisiyasını tamamlayan günbəz xüsusi nəzərə çarpır, mərkəzi böyük və ona tabe edilən balaca yan günbəzlər ümumi hissənin rəngarəngliyini daha da canlandırır. Məscidin bu üslubu VIII əsr islam memarlıq məktəbinin ən möhtəşəm nümunələri olan Dəməşqdəki Omeyat və Kordovada yerləşən Böyük məscidləri xatırladır. Bu üslubun əsas xüsusiyyətlərindən biri odur ki, bu tipli məscidləri memarlıq və quruluşuna xələl gətirmədən genişlətmək olar. Şamaxıda 1859-cu il zəlzələsindən sonra tikinti təmir işləri zamanı məscidin təmir-bərpasına da diqqət edilmişdir. 1902-ci ildə baş vermiş daha bir zəlzələdən sonra öz tarixi möhtəşəmliyini itirən Şamaxıda bir çox tarixi tikililər kimi məscid kom-

pleksində də güclü dağıntılar olmuşdu. Zəlzələdən sonra də dağıldı. 1903-cü ildə Cümə məscidinin əsaslı təmiri-bərpası üçün komitə yaradıldı, komitə ianə yolu ilə bu qədim abidənin əski görkəmini və möhtəşəmliyini geri qaytarmaq üçün fəaliyyətə başladı. Məscidin bərpa işləri ilkin dövrlər əslən Şamaxılı olan ilk ali təhsilli memar-mühəndis Zivərbəy Əhmədbəyova tapşırıldı, ona uçulmuş cizgilərini saxlamaqla əski təməl üzərində məscidin layihələndirilməsi. Tikinti işləri sürətlə aparıldı, özülün mərkəzi və arxa divarı bərkidilib yan hissələrdə işlər davam olundu, lakin sonralar bu plan polşalı mühəndis İosif Ploşkoya həvalə olundu. Ploşko öz təkliflərini irəli sürməklə bərabər, Z. Əhmədbəyovun da layihə variantını saxladı. 1909-cu ildə İ.K. Ploşko tərəfindən təqdim olunmuş layihədə İslam memarlıq ənənələri və Azərbaycan memarlıq məktəbinin xüsusiyyətləri öz əksini tapmışdır. Məscidin ümumi görünüşündə Şirvanşahlar saray ansamblının əks-sədasını görürük. Məscidin inşası maddi çətinliklər üzündən ləng getsə də, mərkəzi və yan günbəzlərdən başqa, bütün işlər tamamlandı. Məscidin daxili məkanını bəzəyən günbəzaltı metal karkas Varşavada hazırlandı.

Cümə Məscidi həm də 1918-ci il erməni qəsbkarlığının da canlı şahidi olmuş, həm də onların mənfur əməllərinin qurbanına çevrilmişdir. Həmin günlərdə erməni daşnakları 1800 nəfər yerli sakini, uşaqları, qadınları, qocaları zorla bu məscidə dolduraraq diri-diri yandırmışlar. Ümumi sahəsi 0,80 hektar, ibadət yeri 1316 kvadratmetr olan məsciddə sovet dövründə də səthi təmir işləri aparılsa da, ibadət xananın Heydər Əliyev Fondunun “*Tolernatlığın ünvanı – Azərbaycan*” layihəsi çərçivəsində yenidən əsaslı təmiri, restavrasiyası nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan memarlıq tarixində, xüsusən də İslam memarlığında Şamaxı Cümə məscidi milli-mədəniyyətimizin müəyyən dövrlərini işıqlandırmaq, vətənimizdə tikilən bəzi memarlıq abidələrinin tarixinin, üslubunun öyrənilməsində böyük əhəmiyyət daşıyır. Tarixi abidələr bir millətin, bir dövlətin maddi yaddaşındır, onun varlığının maddi əksidir, gələcəyə uzanan sərvətdir, bu sərvəti qorumaq, bu sərvətin dəyərini bilib, onu mühafizə etmək hər bir vətəndaşın vətəndaşlıq borcudur. Borclarımızı vaxtında və layiqincə vermək di-ləyilə...

Azərbaycan memarlıq tarixində, xüsusən də İslam memarlığında Şamaxı Cümə məscidi milli-mədəniyyətimizin müəyyən dövrlərini işıqlandırmaq, vətənimizdə tikilən bəzi memarlıq abidələrinin tarixinin, üslubunun öyrənilməsində böyük əhəmiyyət daşıyır. Tarixi abidələr bir millətin, bir dövlətin maddi yaddaşındır, onun varlığının maddi əksidir, gələcəyə uzanan sərvətdir, bu sərvəti qorumaq, bu sərvətin dəyərini bilib, onu mühafizə etmək hər bir vətəndaşın vətəndaşlıq borcudur.

GƏL, EY RƏSUL!

Feyz və bərəkəti, eşq və məhəbbəti, ruhaniyyət dolu möhtəşəmliyi ilə illərə, aylara, hətta əsrlərə belə meydan oxuyan, gözəlliyi, vəcd və iştiaqı, həyatın bütün müsbət xarakterlərini özündə daşıya bilən, insanlığa bir ibrət nümunəsi olan Rəbiüləvvəl!...

Ey tərifi imkansız, könuələrimizə qarlı qış axşamlarında bir bahar tərəvəti yaşadan, qəlblərimizi rıqqətlə döyündürən, yaşama qaynağımız olan, insanlığın simvolu, gəlmiş-keçmiş bütün dünyəvi və uxrəvi səadəti özündə əks etdirən ayların sultanı!.. Xoş gəldin... Səni tərənnüm edərkən, səndəki ilahi qüdrətin axışını misralara köçürərkən, duyğu və düşüncələrimizin nə qədər aciz, nə qədər yetərsiz olduğunu bir daha anlayırıq. Çünki sən, iki cahan sərvərinin, o Könuələr Sultanının təşrif edərək səni digər aylardan üstün qılan, şərəfləndirən bir aysan. Sənin gəlişinlə kövrək qəlblərimizə bir təsəlli, həsrət dolu baxışlarımıza yaşama sevinci verən o ruhaniyyət dolu gül qoxunu hiss edirik.

Yenə hər zamankı kimi xoş və həyəcanlı bir tərzdə qarşıladığımız Rəbiüləvvəl dərin bir hüznə yola salacağıq. Çünki yenə həsrət dolu ayları, günləri,

hətta dəqiqələri belə sıralayacağıq səni yenidən qarşılamaq üçün. Amma nə olar, nə olar bir dahakı gəlişində səni təşrifiylə Rəbiüləvvəl qılan o möhtəşəm qonağını qəlblərimizlə bərabər evlərimizə də qonaq eylə və elə bu anda titrək bir səslə, həsrət dolu hıçqırıqlarla səni səndə əbədi qılan, o mübarək qədəmləriylə səni üstün zirvələrə yüksəldən mübarək qonağına beləcə səslənmək istəyərdik:

Gəl, ey Rəsul! Bahardır
Həcdən dönər kimi gəl,
Meracdən enər kimi
Gözləyirik illərdir...
Gəl, ey Rəsul!..

Görəsən, o sevgililər sevgilisinin gəlişiylə cahanı nura qər qətdiyi, cəhalətin sona çatdığı, yetimlərin, kasıbların düşkünü, iki cahan sərvərini, bu ümmətin Peyğəmbərini evində qonaq etmək, onu evində ağırlamaq necə bir duyğudur?.. Bunu düşünmək və xəyal etmək belə nə qədər gözəldir? Amma bu xəyalı belə özündə hiss edə bilmək və yaşatmaq üçün nə qədər layiqlik o şərəfli vəzifəyə?..

Məkkədən Mədinəyə hicrət edəndə Onu bir gecə evində qonaq etmək üçün çırpınan, Ona "Anam, atam Sənə fəda

***Feyz və bərəkəti, eşq və məhəbbəti, ruhaniyyət dolu möhtəşəmliyi
ilə illərə, aylara, hətta əsrlərə belə meydan oxuyan, gözəlliyi, vəcd
və iştiaqı, həyatın bütün müsbət xarakterlərini özündə daşıya
bilən, insanlığa bir ibrət nümunəsi olan Rəbiüləvvəl!...***

olsun, Ya Rəsulullah”,-deyə xitab edən, canlarını, mallarını, hər şeyini Onun sevgisi uğrunda fəda etməyə hazır olan səhabələrinin hazır ola bilmədiyi o şərəfli vəzifənin xəyalını belə haqq edə bilmək, görəsən, nə qədər haqqımızdır?.. Bunu düşünməyin belə insana məsuliyyət gətirdiyini, bu sevgiyə nə dərəcədə layiq olub-olmadığımızı hesab etməyimiz gərəkdiyini hiss etdirməkdir. Bütün bunları götür-qoy edərkən dərin-dərin düşünməliyik: *“Görəsən, Onu layiqincə sevə bilirikmi?”*

Onun ümman dolu sevgisindən bir damla qəlblərimizə yerləşdirə bilib, bu sevgilə nəsiblənə bilmişiksə, bu sevgiyə nə qədər layiq bir həyat tərzimiz vardır? İstər gündəlik həyatımızda, istərsə də sosial xidmətlərimizdə bu sevgini nə qədər qoruyub saxlaya bilirik? Həsrətlə çalxalanan bu gözləntimizin sonunda idrak etməkdə bəzən acizlik duyduğumuz belə bir məntiq ortaya çıxır ki, insan sevdiyi, onu hər zaman hörmətlə yad etdiyi, ona hörmətdə qüsur etmədiyi bir dostunu ziyarət etməyi özünə hər zaman borc bilir.

Elə isə İslamı ən xırda gözəllik və incəlikləriylə bütün yaşantısında əks etdirən bir Peyğəmbəri düşünək. O sevgililər sevgilisi onun sevgisinə layiq olanı mütləq bir gün ziyarət edəcəkdir. Ona görə də qonaq edəcəyimiz qonağımızın ağırlığını və məsuliyyətini indidən hiss etməyimiz lazımdır. Onu evimizə alacağımızı düşünərək hər zaman evimizin qaydasında və nizamlı olma-

sından başqa, təmiz olmasını unutmamalıyıq. Onun evimizdə görə biləcəyi, bəlkə də gündəlik həyatımızda bizə artıq normal kimi görünən, amma Onun görüb üzülə biləcəyi ən xırda detallara belə evimizin hər bir yerində diqqət etməyimiz lazımdır. Salonumuzun baş tərəfində qurulan televizor ekranında seyr etdiyimizi, görəsən, Onun qonaq olacağı axşam da seyr edə biləcəyikmi?.. Kitab rəflərimizin ən arxa sırasında yer alan Qurani-Kərimin tozunu silərək evimizin ən gözəl və görünən yerində yerləşdirəcəyik, şübhəsiz.

... Ya ona açacağımız süfrəmiz?.. Nə qədər israfdan uzaq, nə qədər halal olduğunu, yəqin ki, nəzərə alacağıq. Görəsən, bütün bunları gündəlik yaşantımız kimi göstərə biləcəyikmi?.. Yoxsa vərdiş etmədiyimiz bir üslubda, tanış olmadığımız bir həyat tərzinin müxtəlifliyi ilə ifa edəcəyimiz bu davranışlarımızın həyəcanıyla əlimiz-ayağımız bir-birinə dolaşacaq, nə edəcəyimizi belə unudacağıq...

Bütün bunları düşünərkən acizənə bir dua keçir içimizdən:

“Allahım! Qəlblərimizə o Həbibinin sevgisini yerləşdirdiyin kimi, bütün həyat tərzimizdə də onu əks etdir. Hər günümüzün, hər ayımızın Rəbiüləvvəl olmasını səndən niyaz edirik. Bizlərə o Könüllər Sultanını öz könül süfrəmizdə haqqıyla yola salmağı, Onu haqqıyla sevə bilməyi və Ona layiq bir ümmət olmaq şərəfini nəsib eylə!”

Amin!

FATİMƏNİN DASTANI

Əvvəli ötən sayımızda

Fatimənin səhhəti
Bir gün yaman pozuldu.
Onu belə görüncə
Xoca nigaran oldu.
Götürüb uşaq ilə
Birgə yola düzəldi,
Öz dostunun yanına –
Xəstəxanaya gəldi.
Xocanın həkim dostu
Ciddi müayinədən
Keçirib Fatiməni,
Dedi: Evə göndər sən
Təcili bu körpəni!
Xoca təşvişlə sordu:
Yoxmudur buna əlac?
Həkim: Bu bəd xərcən-
gdir,
Nə yardım var, nə
əlac...
Sonra susdu, dinmədi.
Xəstəlik elə ağır,
Elə dəhşətli idi,
Yüngülləşdirmək olmur,
Əlac etməmək nədi?!...
Sanki Xoca xanımın
Başına od ələndi,
Bir dəhşətli gizilti
Onun qəlbinə endi!...

Fatiməylə xocası
Bir çıxdılar oradan,
Qaraldı gözlərində
Xoca xanımın cahan!
Bunu hiss etmiş kimi
O körpəcə qızcıqaz,
Hey suallar verirdi,
Xoca yayınsın bir az.
Xoca xanımsa yaman

Dərin fikrə dalmışdı,
Xəyalından ayrılmağa
Onda halmı qalmışdı?...
Fatimə Xocasından
Sual etdi sakitcə:
–Əzrail can alanda

Necə görünür, necə?
Az qaldı Xoca xanım
Hönlük-hönlük ağlasın,
Susdu... Qorxdı körpənin
Ürəyini dağlasın...
Heç bilmədi neyləsin,
Çaşıb qaldı yerində.
Sızıltı tüğyan etdi
Onun sümüklərində.
Nə ki gücü var yığıb
Ələ aldı özünü:
Cavab verdi körpəyə
Boğub üzüntüsünü:

–Əzrail möminlərin
Çıxanda qarşısına,
Yalnız gözəl görkəmdə
Görünür, yavrum, ona.
Körpənin gözlərində
Yandı ümid çırağı,
Yoxsa aparırdı o,
Sabahından sorağı?...
Pıçıldadı: Hafizlik
Bəlkə, deyilmiş qismət,
Əlhəmdülillah, mömin
Sayılam mən əlbət!...
Yenə də Xoca xanım
Göynədi göyür-göyür:
Körpə nə ayaqdadır,
Gör nələrini düşünür!...

Hazırlandı qızcıqaz
Evlərinə getməyə.
Ananı çağırdılar
Gəlib aparsın deyə.
Telefonda eşidib
Anası bu dəvəti,
Bildirdi ki, körpəsinin
Pozulubdu səhhəti.
Yenə ana ürəyi
Sızladı sızım-sızım:
–Olmadı istədiyi,
Kama çatmadı qızım...
Ana! Ağırdir səni
Bilirəm, üzən kədər,
Çox Rəhmanirrahimdir–
Allah ona rəhm edər!
Ana gözləri yaşlı,
Qəm, qəhər yeyə-yeyə,
Yola düşdü, qızını
Geri gətirsin deyə...

...Ayrılıq zamanında
Sıxıntılı, utancaq,
Gəlib xoca xanıma
Yazıq-yazıq baxaraq:
–Yəqin ki, bu işimə
Hirsləndiniz, eləmi?
Qorxdum götürməzsınız
Dərdimi bilən kimi...
Aydın oldu: Bilirmiş
Fatimə xəstəliyi,
Bilə-bilə, qəlbində
Gizlədirmiş hər şeyi...
Elə bil yarasına
Duz basıldı Xocanın;
–Sənə hirslənərəmmi
Ay mənim gözümlə,
canım?...
Bir şey də deyim, hələ:
Hafizliyə sidq ilə
Sən ki girişdin belə,
Yaradanı aləmin
İnşallah! Rəhm qılar –
Payın hafizlik olar!
Körpə elə sevindi,
Elə fərəhləndi ki,
Dönüb qızıl gül kimi
Al oldu solğun rəngi.
Atılıb Xocasının
O, sarıldı boynuna:
–Hafiz sayılacağam!
Dünya verildi ona!
–Ana, eşitdinmi sən
Nə dedi Xoca xanım?
Hafiz sayılacağam,
Doğru çıxdı gümanım!
Göz yaşları içində
Görüşüb ayrıldılar,
Körpəni Ərzuruma
Öpüb yola saldılar.

...O, qazanıb gedirdi
Bəlkə də Haqq eşqini,
Varmı böyük bir qazanc
İlahi sevgi kimi?
Ayrılıqdan ikicə

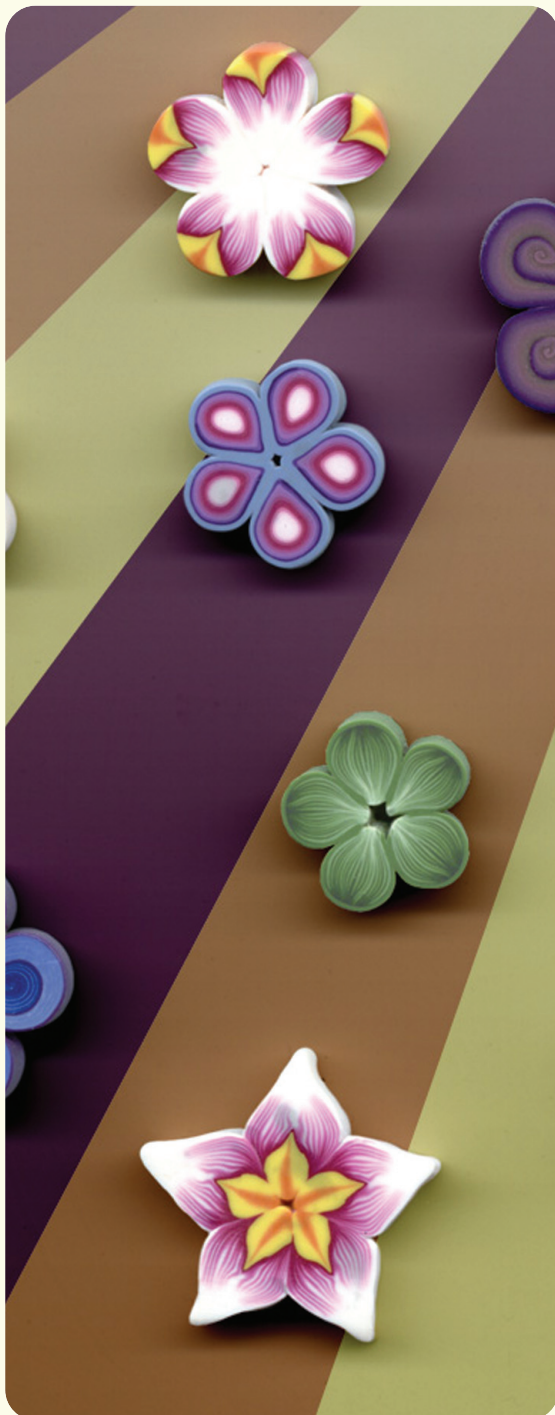
Həftə keçmişdi hələ,
Fatimə iki məktub
Yazmışdı öz əlilə:
Hafizlikdən danışır,
Yuxudan söz açırdı,
Xəyalən hafizlikdə
Qanad çalıb uçurdu.
Səhhətindən şikayət
Etməsə də heç kimə,
Bilirdilər, günbəgün
Üzülürdü Fatimə.

...Sübh namazından sonra
Ərzurumdan zəng oldu.
Ana hönkürtüsündən
Yerlər-göylər tutuldu!...
Telefon qəmə batdı–
Hər iki ucda matəm;
Orda –ana naləsi,
Burda –can göynədən
qəm!...
Ağladı... Qırıq-qırıq
Səslə danışdı ana:
–Körpəni uğurladıq
Əbədiyyət yoluna...
Xoca xanım dözmədi,
Ağladı hönkür-hönkür,
Gözdən acı yaş gəlir–

Gözə qaranlıq çökür...
Sonra da yalvarışlı
Səslə söylədi ana:
–Rica etsəm bir xətm
Oxuyarsınız ona?...
Xoca boğub qəmini
Anaya belə dedi:
–O körpəm –məhəbbətim
Ürəyim-canım idi.
Ona azı yüz xətm
Oxuyaram, bir nədi?...
Ana dedi: Fatimə
Son dəfə elə baxdı,
Sanki qəlbinin gizli
Sirrini açacaqdı...
Açdı: Sizə deyim mən
Əzrail gözəl imiş
Sizin dediyinizdən...
Kimin qəlbi Haqq eşqi,
Sevgisilə döyünür,
Gözlərində Əzrail
Dönüb gözəl görünür!...
Çoxdur yüz il yaşayıb
Rəhmətsiz ölən, ancaq
Beş-on illik ömürdə
Behişt qazandı uşaq.
Ya Rəbb! Sənin rəhmətin,
Əzəmətin, qüdrətin,
Quluna məhəbbətim
Elə böyükdür, onu
Vəsf etmək çətin, çətin!...
Dili aciz yaratdın,
Şüurumuzu məhdud
Bundanmı, Sənə layiq
Söz tapmırıq, ey
Məbud?...
Nə diləsə quluna
Səxavətlə verənsən.
Yalvarıb istəyən –mən,
Rəhm eləyib verən –Sən!
Varlıqların –hər yerin
Bir sahibi var: Tək –Sən.
Bəlkə bundandır Sənə
Olmadı heç “Siz” deyən,
“Sən” deyildi. Sən –təksən!

XOŞBƏXT BİR AİLƏYƏ DÖRD MƏKTUB

A-Sevimli gəlinə məktub

1. Ərini onun xoşuna gələn ad və sifətlərlə çağır.
2. Onun sevdiyi yeməkləri gözəl bişir ki, evə can atsın.
3. Ərin evdən çıxanda uğurla, evə qayıdanda da gülər üzlə qarşıla.
4. Ən çox gözəl görünəcəyin insanın ərin olduğunu unutma.
5. İffət və həyanı qoru. Ən gözəl paltarın təqva paltarı olduğunu unutma. Allahın hər bir əməlinizi gördüyünü düşün.
6. Sevgini ərinlə və uşaqlarınla paylaş. Evinin dirəyi ol. Ərin evdə olmayanda gözü arxada qalmasın.
7. Hər fürsətdə ərinə təşəkkür etməyi unutma. Onu çətinliyə salacaq yüklə yükləmə. Ondan heç kimə şikayət etmə.
8. Ərinin işlərini, mövqeyini bil. Sevincinə və kədərinə şərik ol.
9. Ərinin izni olmadan və onun izin vermədiyi yerlərə getmə.
10. Qənaətcil ol, israf etmə. Qıtlıq zamanında üsyan etmə.
11. Təmiz və səliqəli ol. Ərinin də paltarları təmiz və ütülü olsun.
12. Ərinin qohum-əqrəbalarına və onun sevdiklərinə yedirib-içirməkdən çəkinmə. Onlarla gözəl rəftar et.
13. Qayınanarı təcrübəli bir ana kimi sev və hörmət et ki, ərin inciməsin.
14. Ananın evinə tez-tez və gərəksiz

yerə getmə ki, ev işlərin axsamasın.

15. Uşaqlarını xeyirli bir övlad olaraq böyütməyə çalış ki, insanlar da sizi xeyirlə yad etsin.

B-Sevimli kürəkənə məktub

1. Evdən çıxarkən xanımına “Allaha əmanət ol” deyərək çıx. Onun könlünü al.
2. Gözünü yolda qoyma, evə vaxtında gəl.
3. Çöldə yeyib-içdiyindən evə də gətir.
4. Başqalarına xanımının nöqsanlarından söz açma, yaxşı işlərindən danış.
5. Evini xərcliksiz qoyma, onları başqalarına möhtac etmə.
6. İş həyatının problemlərini evə əks etdirmə. Evdə sevinc olsun.
7. Toya və gəzməyə getdikdə mümkün olarsa xanımını da özünlə apar.
8. Evə gəldikdə salamlə və gülər üzlə gir ki, evdəkilər də sənə gəlişinə sevinəsin.
9. Evini Quransız, kitabsız, namazsız qoyma. Sübh namazına qalxdığın zaman evdəkiləri də oyat ki, gün uzunluğunu rəhmət və bərəkət sizinlə olsun.
10. Qeyrətli ol, qısqanc ol. Ancaq xəta axtarma. Sui-zənn ilə hərəkət etmə. Nöqsanları axtarmaqla məşğul olma.
11. İnsafli ol. Xanımının gücü çatmayan işləri ondan gözləmə. Lazım gələrsə ona kömək et.
12. Bir qərar verəcəyin zaman onunla məsləhətləşməyi unutma.
13. Gözləmədiyi anlarda ona sürpriz etməyi, hədiyyə verərək könlünü almağı yaddan çıxarma.
14. Evlənmək dünyaya dalmaq deyil, axirəti unutma. Din, vətən və insanlıq üçün səy göstərməyi yaddan çıxarma.
15. Bil ki, az da olsa halal qazanc çox

olan haram qazancıdan xeyirlidir. Haram loğma yemə, xanımına və uşaqlarına da yedirmə.

C-Sevimli qayınanaya (gəlinin anasına) məktub

1. Qızının tərəfini saxlama. O şikayətə gələrsə üz vermə. Kürəkənin yaxşılıqlarını başqalarına da danış.
2. Qızının evinə tez-tez getmə ki, hörmət artsın. Ancaq nəvələrin olanda kömək etməyi yaddan çıxarma.
3. Unutma ki, qızında və nəvələrində kürəkənin ata-anasının haqları var.
4. Kürəkənin qohumlarını özünə yaxın bil, xətlərini əziz tut.
5. Kürəkəni oğul bil. Bəzən ona da zəng edib könlünü xoş tut.

D-Sevimli qayınanaya (kürəkənin anasına) məktub

1. Gəlinini qızın bil. Yad qızı gəlib oğlunu əlimdən aldı demə.
2. Gəlininə analıq et, səhv axtarmağa çalışma. Çox nəsihət etmə. Sən özünü sevdin gerisi özü düzəlir.
3. Başqalarının gəlinin haqda dedi-qodularına dərhal inanma, sözə getmə.
4. Görə biləcəyin xırda işləri özün gör, gəlindən gözləmə. Öz zamanınla müqayisə etmə.
5. Oğlunla gəlinindən gizli danışma ki, gəlinin sənə haqqında şübhəyə düşməsin. Sənə inənsin, güvənsin.

Dos. Dr. Mustafa Karataş
“Xoşbəxt ailəyə dörd məktub” adlı əsərindən

Mərçi şorbası

Ərzaqlar:

2 stəkan qırmızı
mərçi
1 ortaboy soğan
1 kartof
1 yer kökü
2 yemək qaşığı
tomat
1 yemək qaşığı un
Bitki yağı
Duz, istiot, kim-
yon, toyuq bulyonu

Hazırlanması:

Soğanları, kartofu, kökü soyub, xırda-xırda doğrayın. Əvvəl soğanları yağda qovurun, üzərinə un əlavə edin, qızarana qədər qovurduqdan

sonra kartofu və kökü əlavə edib qovurun. Ən son mərçini əlavə edib üzərinə 1l su tökün, duz, istiot və kimyonu vurun, mərçi əzilənə qədər bişirin.

Mərçi bişdikdən sonra sıx süzgəcdən taxta qaşiq vasitəsilə keçirin. Son olaraq qazanda bitki yağı ilə tomatı qovurun və mərçini də həmin qazana töküb 5

dəqiqə qaynadın. Mərçi şorbanız hazır olduqdan sonra süfrəyə verə bilərsiniz.

Nuş olsun!

ŞOKALADLI DÜYMƏ QURABİYƏ

Ərzaqlar:

175 qr marqarin
0/5 stəkan şəkər tozu
0/5 çay qaşığı duz
1/4 stəkan un
100 qr südlü şokalad
1 qabartma tozu
1 vanil

Hazırlanması:

Yumşaldılmış 125 qr marqarini, şəkəri, duzu, qabartma tozunu, vanili yaxşıca qarışdırın. Az-az un əlavə edib yoğurmağa davam edin. Yumşaq bir xəmir əldə edin. Qoz boyda parçalara bölün və yağlanmış listə düzün. Əvvəldən isitdiyiniz 180° t-da sobada 10 dəqiqə bişirin, sonra sobadan çıxarıb hər birinin ortasından baş barmağınızla basın. Taxta qaşıqla da edə bilərsiniz. Təkrar sobaya

qoyun və kənarları azca qızarana qədər bişirin. Sobadan çıxarın və soyumasını gözləyin. Kiçik bir kasada bıçaqla doğradığınız şokalada 50 qr marqarini əlavə edin. İçində su qaynayan bir qazanın içində yerləşdirərək əlinizlə qarışdıraraq əridin. Düyümsüz bir şokalad əldə etdikdən sonra çıxarıb soyumasını gözləyin. Soyuyan qurabiyələrin ortasındakı boşluqları bu şokaladla doldurun.

Nuş olsun!

DÜYÜ SALATI

Ərzaqlar:

1 banka yaşıl noxud
1 dəstə yaşıl soğan
Dağ keşnişi
Xiyar turşusu
2 stəkan düyü

Hazırlanması:

Düyü yuyulur, isti və duzlu suda 1 saat saxlanılır. Tefal qazana 2 xörək qaşığı zeytun yağı tökülür və 2 stəkan düyü əlavə olunur. Üzərinə qaynaması üçün su da tökülür. Suyunu çəkənə qədər dəmləməyə buraxılır. Arada düyü qarışdırılır. Böyük bir qabın içinə soyudulmuş düyünü tökürük 1/5 limon suyu ilə 1 stəkan zeytun ya-

ğı əlavə edirik. Yaşıl noxudu, incə doğranmış xiyarı, soğanı və dağ keşnişini də əlavə edirik. Hazır olduqdan sonra süfrəyə verilir.

Nuş olsun!

FAYDALI MƏSLƏHƏTLƏR

Kartofu sobada bişirməmişdən əvvəl 10-15 dəqiqə qaynadın və bir neçə yerindən çəngəlləyin. Daha asan bişəcəkdir.

Kartofu qaynatdığınızda içərisinə bir qaşığı marqarin atın, kartofların vitaminləri itməz, eyni zamanda daha tez bişər.

Əgər bir kisə kartofunuz varsa, kisənin içinə bir ədəd alma qoyun. 8 həftə içərisində cücərməsinin və bürüşməsinin qarşısını alar.

Qızartma yağını bir neçə dəfə istifadə edə bilərsiniz. İstifadəyə yararlı olmasını yoxlamaq üçün qaynar yağın içinə bir dilim çörək atın və çörəkdə qara ləkələr əmələ gələrsə istifadə edə bilərsiniz.

Unun içinə həşərat girməməsi üçün içərisinə bir ədəd dəfnə yarpağı qoyun.

Siyirmələrinizin içini boşaltmadan təmizləmək istəsəniz, tozsoranın ucuna incə bir corab keçirin.

Siçanları yox etmək üçün bir kardon parçasının üzərinə nanə yağı sürün və siçan gəldiyi yerə qoyun.

Rəngli köynəkləri yumamışdan əvvəl iki saat sirkəli suda saxlanırsa, rəngləri canlı olar.

Pendiri rahat sürtgəcdən keçirmək üçün, 15 dəqiqə buzluqda saxlayın.

Eynəklərinizin şüşələrini qliserinlə silsəniz, buğlanmadığını görecəksiniz.

Təravətini və yeniliyini itirmiş göyərtiləri canlandırmaq üçün, limon suyu qarışdırılmış buzlu suyun içinə qoyun və soyuducuda 1 saat saxlayın.

Paltarlarınızın üzərindən pas ləkəsini çıxarmaq üçün ləkənin üzərinə limon sıxın və ütüləyin.

CƏMİYYƏT İÇİNDƏ DAVRANIŞ QAYDALARI

Qapı arxasından başqalarının danışmalarını dinləməkdən uzaq durmalıyıq. Bu, xoşagəlməz davranışdır.

Bahalı firma və yeni dəb həvəskarı olmamalıyıq. Mühüm olan

büdcəmizə görə keyfiyyətli, sadə və səliqəli geyinməkdir.

Alış-verişə çıxmamışdan əvvəl bir siyahı hazırlamaq məqsədəuyğun olar.

Böyüklərimizdən biri otağa girəndə ayağa qalxmalı və ona yer göstərməliyik.

Davakar olmamalıyıq. Hər zaman sülh tərəfdarı olmaq üçün səy göstərməliyik. Problemlərimizi məsləhətləşərək həll etməyi vərdiş halına gətirməliyik.

Başqalarının müvəffəqiyyətlərini təqdir etməliyik. Bir yarışmada birinci və ya bir imtahanda müvəffəqiyyət qazanan dostumuzu təbrik etmək gözəl bir davranışdır. Bu şəkildə dostluq bağlarımızı daha çox gücləndirmiş olarıq.

ÜÇ BALIQ

Sarı balıq: “Bura bax, mən buraları əvvəllər heç görməmişdim!”

Ağ balıq: “Ucsuz, bucaqsız bu yerlərdə yox ola bilərik”.

Qızıl balıq: “Məncə də yaşadığımız yer burdan daha güvənli idi”.

Sarı balıq: “Amma yenə də görməkdə fayda var. Bəlkə, daha müvafiq yerlər çıxar qarşımıza.

Ağ balıq: “Amma mən yaşadığımız yeri sevirəm”.

Sarı balıq: “Bəli, haqlısan, amma bəzən yaşadığımız yeri tərk edə bilərik. Baxın, məsələn, bura nə qədər gözəldir, deyilmi?”

Qızıl balıq: “Bəli, həqiqətən gözəldir!”

Ağ balıq: “Haradansa bir səs gəlir. Eşidirsiniz?”

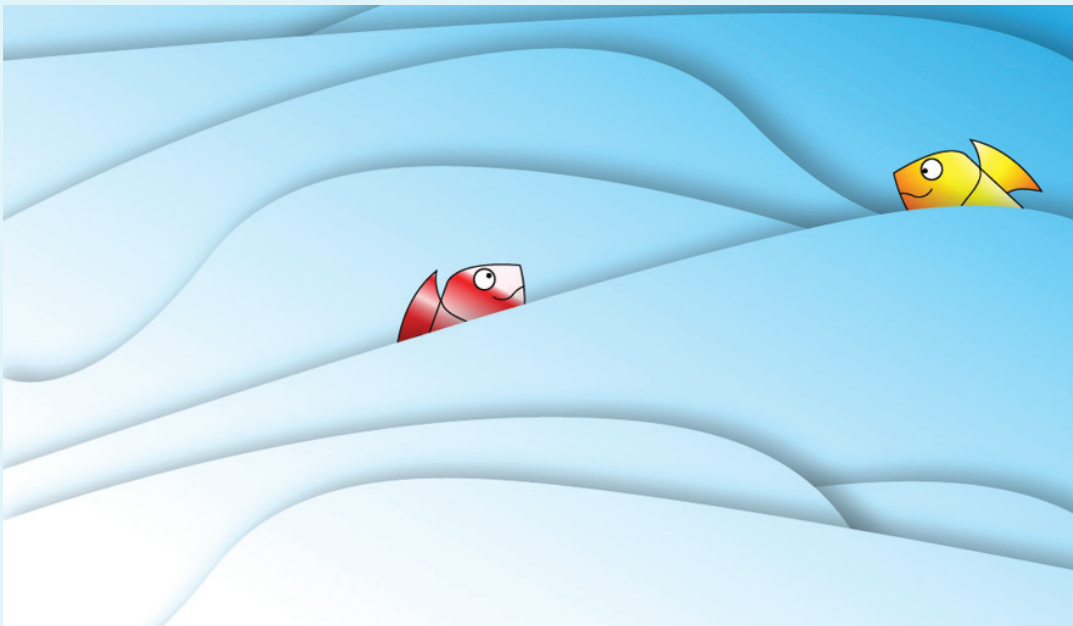
Köpək balığı onları yemək istəyir. Balıqlar üçü də qaçmağa çalışır və: “Cəld olun, qaçaq. Kömək edin, kömək edin. Köpək balığı bizi yeyəcək, kömək edin!”

Bir tərəfdə gizlənirlər. Elə bu anda Qızıl balıq: “Mən sizə demişdim evdən uzaqlaşmayaq. Bax gördünüzmü başımıza gələnləri. Nə edəcəyik indi, başımız böyük bəlaya girdi. Köpək balığından canımızı qurtarmağımız çox çətindir.

Sarı balıq: “Yaxşı, yaxşı sakitləş. Səs çıxartma. Dur, kimsə tərpənməsin. Başımızın üstündədir”.

Köpək balığı onları tapa bilmir, çıxıb gedir.

Qızıl balıq: “Mən bir daha evimdən uzaqlaşmayacam. Mən sizə demişdim evimizdən uzaqlaşmayaq, buralar

təhlükəlidir deyər. Evimizdə daha rahatdı. Yosunların arasında nə gözəl oynayırdıq. Sizin ağılınıza aldandım, siz gedək, dediniz. Onsuz da gəzdiyimiz yerlərdə heç bir şey yoxdur, baxın, nə qədər qiymətsiz şeylərdir”.

Sarı balıq: “Yaxşı, bəsdır artıq!”

Qızıl balıq: “İndi gəldik, insanın öz evini heç bir şeyə dəyişmək olmaz, elədirmi? Hi-hi”.

Sarı balıq: “Ey, oraya baxın, insanlar dənizə tor atır”.

Ağ balıq: “İnsanlar, hanı?”

Sarı balıq: “Bizi ovlamadan tez uzaqlaşaq burdan”.

Qızıl balıq: “Yaxşı, amma haraya gedəcəyik? Biz burda doğulduq, böyüdük, başqa yerə öyrəşə bilmərəm mən”.

Sarı balıq: “Yaxşı, bunu düşünmək üçün zamanımız yoxdur, ətrafımız torla bürünmədən tez gedək burdan”.

Qızıl balıq: “Yaxşı, amma burdan başqa bir yerə getmək daha təhlükəli deyil?”

Sarı balıq: “Mən gedə biləcəyimiz yerlər bilirəm”.

Qızıl balıq: “Məncə, bir şey olmaz. Balıqçılar ovlarını ovlayar və gedərlər, mən qalıram”.

Ağ balıq: “Mən qərar verə bilmirəm”.

Sarı balıq: “Mən gedirəm, oturub gözləməkdən daha yaxşıdır”.

Ağ balıq: “Mən yenə də qərar verə bilmirəm. Nə edim, görəsən?”

Sarı balıq: “Qərar versən, məni təqib et, amma bir az cəld ol. Tora düşməkdən xilas ol!”.

Sarı balıq gedir. Ağ balıq öz-özünə deyir: “Gedimmi, getməyimmi, kö-

***Bu dünya kiçik bir
göl, bizlər də onun
içindəki balıqlar
kimiyyik. Təhlükə
gəlməzdən əvvəl tədbir
almadığımız zaman
şeytan və tənbəllik
deyilən ovçular bizi
ovlaya bilər.***

pək balıqları çıxar. Tora düşmədən getsəm, daha yaxşı olar”.

Qızıl balıq: “Boş yerə özünü yorma, məncə, bir şey olmaz. Bax, elə olsa digər balıqlar da burdan gedərdi, elədirmi, bax, bir sürü balıq var”.

Ağ balıq özünü ölmüşlüyə vurub suyun üstünə çıxır. Balıqçı onu görüb suyun üstündən alır və ölmüş hesab edərək suyun o biri tərəfinə atır. Ağ balıq suya düşür və: “Ah, son anda xilas oldum, bu, yaxşı bir fikirdi, ölmüş balığı təqlid etməyim yaxşı fikirdi”,- deyir. Ağ balıq sarı balığa yetişir. Ağ balıq: “Gözlə məni, gözlə məni, şükürlər olsun, son anda xilas oldum, ölmüş balığı təqlid edərək balıqçılardan əlindən son anda xilas oldum”,- deyir.

Bu dünya kiçik bir göl, bizlər də onun içindəki balıqlar kimiyyik. Təhlükə gəlməzdən əvvəl tədbir almadığımız zaman şeytan və tənbəllik deyilən ovçular bizi ovlaya bilər.

Səlahəddin Xəlilovla “Ziyalı ünsiyyəti”

“**Aydınlığa doğru**” milli-mənəvi dəyərlərin qorunması ictimai birliyində artıq ənənə halını almış “**Ziyalı ünsiyyəti**” çərçivəsində növbəti görüş keçirildi. Bu dəfəki görüş fəlsəfə elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü Səlahəddin Xəlilova həsr olunmuşdu. 1991-ci ildən 2006-cı ilə qədər özünün təsis etdiyi Azərbaycan Universitetinin rektoru olmuşdur. 2002-ci ildən “**Fəlsəfə və sosial-siyasi fənlər**” kafedrasının rəhbəridir. 2000-2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Rəyasət Heyətinin üzvü, Azərbaycan Fəlsəfə və Sosial-Siyasi Elmlər Assosiasiyasının İdarə Heyətinin sədri, Beynəlxalq Rektorlar Şurasının və bir sıra xarici ölkə Akademiyalarının üzvü, ABŞ-da təsis olunmuş “**Şərq və Qərb: fəlsəfələr arasında körpü**” beynəlxalq təşkilatının həmsədrələrindən biridir. “**Fəlsəfə və sosial-siyasi elmlər**” jurnalının baş redaktorudur.

Azərbaycanda, Rusiyada və digər xarici ölkələrdə 26 kitabı və 250-dən çox elmi məqaləsi nəşr olunmuşdur.

Görüşdə yazıçı-dramaturq Əli Əmirli, fəlsəfə elmləri doktoru Rəfiqə Əzimova, yazıçı-sənətsünas Sara Oğuz, filosof Əhməd Qəşəmoğlu, o cümlədən, elmin müxtəlif sahələrində çalışan gənclər də var idi.

Daha sonra “**Ziyalı ünsiyyəti**” olduqca maraqlı və intellektual diskussiya şəklində davam etdi. Bir-birindən maraqlı elmi konfrans və görüşlərin iştirakçısı olmuş alim “**Ziyalı ünsiyyəti**”ndəki bu görüşün ona xüsusi zövq verdiyini və yaddaşına həkk olunacağını bildirdi. Sonda “**Aydınlığa doğru**” milli-mənəvi dəyərlərin qorunması ictimai birliyinin sədri Solmaz xanım Əmirli “**Ziyalı ünsiyyəti**”nin daimi üzvlərinə, qonaqlara öz minnətdarlığını bildirdi və dünya şöhrətli alimə ictimai birlik adından xatirə diplomu və hədiyyə təqdim etdi.

